

Storkommunreformen 1952 i Sunne

utifrån perspektiven makt, konflikt, konsensus och lokal identitet

---

The municipality reform of 1952 in Sunne, Sweden
through perspectives of power, conflict, consensus and local identity

---

Fredrik Jönsson

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap

Historia

C-nivå, 15hp

Handledare: Anders Forsell

Examinator: Martin Åberg

2015-06-02

Abstract

The purpose of this essay is to investigate how the Swedish municipality reform of 1952 was performed in, of that time, the parish municipalities of Sunne, Västra Ämtervik, Östra Ämtervik and Sunne borough. The investigation is based upon two lines of conflict which emerged during 1947-1951. The first conflict is the relation between the three municipalities and the borough. The second conflict is the relation between the municipalities towards the state.

The scientific method used is textual analysis of municipality documents and articles from the regional and local newspaper. Further, the method is to use an inductive view on the source material, followed by a deductive view in the final analysis and discussion. With the help of earlier research, three theoretical concepts are formed for use as foundation in the analysis.

The thesis' disposition in separate chapters for analysis and conclusion means the analytical chapter is the result of reading the source material using the three theoretical concepts as eyeglasses. Answers to the essays scientific questions, discussion of hypotheses and personal reflections are covered in the chapter of discussion and conclusion.

The essay confirms conflict between the municipalities and the borough. Sunne (the parish) had two running conflicts with the borough regarding infrastructure and the boroughs' take-over of territory. However, consensus prevailed between the municipalities towards the state, especially when the outer threat of merge became real. The essay also confirms a strong presence of "local identity", a concept defined in the essay. This local identity is used both as factual arguments and rhetorics, though it changes shape during the course of the merger.

Keywords: municipality reform, municipal history, Sunne

Sammanfattning

Uppsatsens syfte är att undersöka hur storkommunreformen 1952 genomfördes i dåvarande Sunne landskommun, Västra Ämtervik, Östra Ämtervik och Sunne köping. Sammanslagningen undersöks utefter två konfliktlinjer som uppstod under 1947-1951. Den ena konfliktlinjen gäller relationen mellan de tre kommunerna och köpingen. Den andra konfliktlinjen belyser kommunernas process gentemot staten.

Undersökningen är utformad som textanalys av kommunala handlingar och tidningsartiklar från läns- och lokaltidningen. Metoden är att gå igenom materialet utifrån en induktiv process och i den slutgiltiga analysen följa en deduktiv process gentemot hypoteser mot materialet. Utifrån forskningsläget byggs tre teoretiska ansatser upp som utgör grunden i denna analys och diskussion.

I undersökningens analysdel sker en genomgång av materialet med de tre teoretiska ansatserna. Uppsatsens disposition i separata analys- och diskussionskapitel innebär att analyskapitlet är det renodlade resultatet av att läsa källmaterialet med teoretiska glasögon. I uppsatsens diskussions- och slutsatskapitel besvaras forskningsfrågorna, hypoteserna diskuteras och personliga reflektioner lyfts fram.

I uppsatsen konstateras att konflikter fanns mellan landskommunerna och Sunne köping. Sunne landskommun var inbegripen i två konflikter med köpingen gällande infrastruktur och inkorporeringar. Konsensus mellan landskommunerna rådde i konflikten gentemot staten, särskilt när beslutet om sammanslagning blev definitivt. Uppsatsen visar också att det fanns en stark känsla av det mångfacetterade begreppet lokal identitet. Den lokala identiteten används både retoriskt och som sakargument, men blir mer framträdande ju närmare det yttre hotet om sammanslagning kommer.

Nyckelord: storkommunreformen, kommunalhistoria, Sunne

Innehållsförteckning

1.0 Inledning	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
1.3 Preciserad problemformulering.....	3
1.4 Forskningsläge	4
1.5 Avgränsningar	6
1.6 Termer	6
1.7 Källmaterial.....	6
2.0 Teori	7
2.1 Makt, konflikt och konsensus	8
2.2 Lokal identitet: kommunala idealtyper, lokalism och kommunalism.....	10
3.0 Metod	12
3.1 Källkritik av offentliga handlingar och tidningsartiklar	14
4.0 Resultatgenomgång	15
4.1 Kommunala handlingar som rör Västra Ämtervik och Östra Ämtervik.....	16
4.2 Kommunala handlingar som rör Sunne köping och Sunne landskommun.....	18
4.3 Pressdebatten om kommunsammanslagningarna i Sunne	19
4.3.1 Sockenvapnet	19
4.3.2 Fryksdals-Bygden och den lokala identiteten	19
5.0 Analys.....	24
5.1 Enligt teoriramen makt, konflikt och konsensus.....	24
5.2 Enligt teoriramen lokal identitet, lokalism och kommunalism.....	25
5.3 Enligt teorier om kommunala idealtyper	27
6.0 Diskussion och slutsatser	29

Käll- och litteraturförteckning

Bilagor

1.0 Inledning

Svensk kommunal förvaltning har genomgått ett antal förändringar sedan 1863 års kommunalförordningar då socknarna uppgick i kommuner och det kommunala självstyret infördes. Den första reformen var kommunsammanslagningen 1943-1952 som mynnade ut i att cirka 2500 kommuner blev 1037.¹ I området kring Fryksdalen i Värmland påverkade detta, bland andra, de tre dåvarande landskommunerna Östra Ämtervik, Västra Ämtervik samt Sunne landskommun. Sunne köping, tätorten, omfattades inte av kommunsammanslagningen men påverkades på grund av sin geografiska plats, som centrum bland landskommunerna, av sammanslagningen.

En reform av en nära på hundraårig politisk, ekonomisk och kulturell struktur skulle dock inte fortskrida utan motsättningar. Erik Wångmar skriver i sin avhandling *Från sockenkommun till storkommun* att ”Den lokala indelningsprocessen, som i praktiken pågick från hösten 1946 till våren 1950, blev tidsmässigt utdragen och vissa fall även konfliktfylld. Konflikterna handlade främst om olika landskommuners kamp för bibehållen självständighet eller motstånd mot en viss kommunkombination.”² Som synes i citatet nedan gällde också detta Västra Ämtervik:

Med anledning av den av myndigheterna ifrågasatta kommunsammanslagningen, beslöt fullmäktige enhälligt att för Västra Ämterviks vidkommande protestera mot någon som helst sammanslagning med annan kommun. Vidare beslöts att välja en 3-mannakomite som skall upprätta en protestskrivelse att tillställa länsstyrelsen i Värmlands Län.³

Hur fortsatte utvecklingen efter det ursprungliga beslutet om sammanslagning och varför gav sammanslagningen upphov till så starka reaktioner? Det är en övergripande frågeställning som föreliggande uppsats besvarar. Ämnet är aktuellt även idag med tanke på den marginella, men begynnande debatten om en ny nationell kommunsammanslagningsprocess.⁴ Upprepar sig måhända historien än en gång, med liknande argument, såsom den gjorde med kommunblocksreformen på 1970-talet?

1.1 Bakgrund

För att bygga upp det ”svenska folkhemmet” efter Andra världskriget krävdes större ansvar av

---

¹ Nationalencyklopedin, avsnitt ”kommunindelingsreform”.

² Wångmar, Erik (2003). *Från sockenkommun till storkommun*. s. 2.

³ Västra Ämtervik, kommunalfullmäktige, 27 december 1946.

⁴ Aftonbladet, debattartikel av Folkpartiets riksdagsledamot Nina Larsson, 2012-12-11.

kommunerna för att säkerställa barnomsorg, utbildning och äldreomsorg. I kombination med ökande urbanisering och industrialisering förändrades också landskommunernas befolkningssammansättning och skattekraft. Den stora skillnad som fanns i invånarantal och skatteintäkter mellan landets kommuner försvårade en enhetlig, rättvis utbyggnad av välfärdssamhället. Argumenten för och emot sammanslagningen har sammanfattats av Gunnar Wallin och bottenar huvudsakligen i social- och skattepolitiska skäl.⁵ Därför tillsattes 1943 en utredningskommitté för att utröna möjligheterna till ny kommunindelning.⁶ I Värmland fanns vid denna tidpunkt 78 landskommuner, 6 städer och 7 köpingar.⁷ I snitt hade varje kommun i länet 2047 invånare. Östra Ämtervik och Västra Ämtervik var med sina 1343 respektive 1520 invånare klart under detta länsgenomsnitt, särskilt med tanke på att Sunne landskommun hade hela 6880 invånare vilket påvisar den stora diskrepansen mellan närliggande kommuner.⁸ Invånarantalen är intressanta eftersom Wångmar funnit i sina lokala undersökningar att de kraftigaste reaktionerna kom från kommuner ”som hade bara något under den uppsatta minimigränsen på 2000 invånare.”⁹

Den personliga anledningen till att jag valt att skriva om kommunsammanslagningen är att det är en fråga som återkommer i svensk samhällsutveckling sedan 1800-talet och med hänseende till den ovan refererade debattartikeln ständigt gör sig påmind, i en eller annan form. Idag uppvisar många av landets regioner samma kännetecken som under 1940-talet: kommuner utan närhet till en växande stad avfolkas och skattekraften minskar. Trots det kvarstår kommunerna som fristående och uttrycker i många fall en vilja av att fortsätta som egna kommuner. Genom att undersöka en historisk sammanslagning är förhoppningen att tillägna mig kunskaper som ökar förståelsen för samtiden och framtiden.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka sammanslagningsprocessen, med hjälp av kommunala handlingar och tidningsartiklar, utefter två konfliktlinjer som uppstod under åren 1947-1951 i nuvarande Sunne kommun. Den ena konfliktlinjen gäller de tre dåvarande landskommunerna Östra Ämtervik, Västra Ämtervik och Sunne landskommuns relation till Sunne köping. Dessa tre landskommuner slogs 1952 ihop till Stora Sunne landskommun. Den andra konfliktlinjen belyser kommunernas process gentemot

---

⁵ Wångmar, s. 23-24.

⁶ Axelsson, Håkan (1990). *Stora sockendöden: Kommunsammanslagningen i Värmland*. s. 49.

⁷ Axelsson, s. 45.

⁸ Statistiska Centralbyrån (1952). *Folkmängden inom administrativa områden*. s. 35.

⁹ Wångmar, s. 28.

staten. Syftet mynnar ut i tre forskningsfrågor där två av frågorna kopplas till Wångmars tolkningsramar och den tredje frågan belyser argumenten kronologiskt. Frågorna som kopplas till tolkningsramarna är i huvudsak varför-frågor medan frågan om förändrade argument under processen snarare är en hur-fråga som kan besvaras med stöd av de andra frågorna.

På vilket sätt förelåg en konfliktmodell enligt makt, konflikt och konsensus mellan landskommunerna och Sunne köping?

En av de undersökta konfliktlinjerna föreligger mellan köpingen, tätorten, samt i första hand Sunne kommun och senare Stora Sunne landskommun. Konflikten handlade huvudsakligen om inkorporeringar, infrastruktur och specifikt vatten- och avloppsledningar. Kan möjligtvis Wångmars tolkningsram¹⁰ kring makt, konflikt och konsensus användas i denna fråga?

Hur används den lokala identiteten i aktörernas diskussioner och argument?

Reformen 1946-52 skulle påverka strukturer som var nästan ett hundra år gamla. Socknarna, som i reformen 1863 i mångt och mycket behöll sin storlek, skulle nu för första gången slås samman med andra sockenkommuner. Hur användes den lokala bygdens historiska identitet och tradition i argumenten för att antingen bevara eller slå samman kommunerna? Var den lokala identiteten framstående eller gav den plats för rationella samhällsekonomiska argument?

Hur eller varför förändras aktörernas argument under sammanslagningsprocessen?

Sammanslagningsprocessen varade i sex år och gav upphov till konflikt men också konsensus. Kan på lokal nivå vissa individers eller grupper argument och aktioner följas för att på så sätt utröna om argumenten under tiden från beslut till implementering förändrades? I så fall, på vilket sätt; från konflikt till konsensus eller tvärtom?

1.3 Preciserad problemformulering

En problematisering av sammanslagningen handlar om samhällsekonomiska lösningar kontra traditionella yttringar för hembygden och samhällets status-quo. Sveriges kommuner har, jämfört med sina motsvarigheter i många andra länder, stort ansvarsområde vilket kräver ekonomisk bärkraft. Denna samhällsmodell var vid tiden före storkommunreformen möjlig för de många kommunerna att ansvara för. Därför uppstår en problematisering när något som fungerar ska ändras; varför skulle det ändras, vilka skulle det gynna och vilka problem för medborgarna löser det? Uppsatsens fokus är

---

¹⁰ Definieras i kapitel 2.1.

lokal, kommunal nivå och de problem som sammanslagningen skulle lösa var inte nödvändigtvis problem på lokal nivå. Den process som efter initiativet om sammanslagning startade på lokal nivå är därför intressant att granska ur de perspektiv som belyses av forskningsfrågorna.

1.4 Forskningsläge

Erik Wångmars avhandling *Från sockenkommun till storkommun: en analys av storkommunreformens genomförande 1939-1952 i en nationell och lokal kontext* utgör den teoretiska grunden för denna uppsats. Den utgör också inspiration och till stor del mall för undersökningen av sammanslagningen i Sunne. Wångmar tar, vilket även framgår i avhandlingens titel, både nationell och lokal ansats. Wångmar valde Kronobergs län som utgångspunkt för den lokala undersökningen, delvis för att länet låg i topp vad gäller kommuner som slogs samman med tvång. Med anledning av att alla tre kommuner som undersöks i denna uppsats visade starka yttranden mot sammanslagning lämpar sig också Wångmars avhandling att göra jämförelser mot.

En forskare som studerat Värmland närmare är Håkan Axelsson, författare till *Stora sockendöden 1951-52: kommunsammanslagningen i Värmland*. Angående den lokala identiteten, som återkommer i teoriavsnittet nedan, nämner Axelsson ”att hembygdskänslan användes för att försvara den egna kommunens existens. De kommuner som godtog indelningsförslagen avstod däremot nästan helt från att argumentera för dessa.”¹¹ Axelsson lägger också ett fundament för att förstå den samtida utvecklingen och beskriver kort frågan på nationell nivå för att sedan i detalj nämna intressanta exempel från Värmland. Sunne med omgivande kommuner refereras flera gånger i samband med ”krånglande” kommuner. Nils Ahlqvist, tidigare student på Karlstads Universitet, skrev en C-uppsats med tydligt fokus på Värmland: om tvångssammanslagningen av två kommuner i kommunblocksreformen 1975. Uppsatsen nämns här på grund av diskussionen om platsen, det fysiska rummet. I övrigt görs inga andra referenser till Ahlqvist, även om inspiration hämtats från uppsatsen.

Eftersom kommunsammanslagningar skett både före (1863 års kommunalförordningar) och efter (kommunblocksreformen 1974) storkommunreformen 1952 finns relevant material i litteratur som beskrivit dessa. Mats Dahlkvist och Urban Strandberg ger i skriften *Kontrakt eller förvaltning – förening eller gemenskap*¹² flera teoretiska ansatser. Skriften handlar i huvudsak om synen på

---

¹¹ Wångmar, s. 29.

¹² Statsvetenskaplig tidskrift, årgång 97, 1994, utgåva 1, s. 62-80.

moderna kommuner men innehåller djuplodande historik och översikt av forskningsläget. Deras modell med fyra kommunala idealtyper¹³ utgör en bra grund för teoretisk analys. Dessa används även i Wångmars avhandling.

Christer Ahlberger och Martin Åberg ger i boken *Makt och missnöje – Sockenidentitet och lokalpolitik 1970-2010*¹⁴ två, för denna uppsats, relevanta teoretiska ansatser: lokalism samt kampen mellan lokalsamhället och en svårdefinierad överhet.

Tre teoretiska ansatser återfinns i *Bönder gör politik – Det lokala självstyret som social arena i tre smålandsocknar, 1680-1850*¹⁵ av Peter Aronsson. Den första rör konflikt och konsensus, där Aronsson utgår från Bengt Sandins teori om att det lokala självstyret i sig kan ses som en statlig organisation. Detta ställs som kontrast mot andra forskare¹⁶ som framställer det lokala självstyret som mer harmoniskt. Den andra ansatsen rör begreppet kommunalism, som i korthet utgör den självorganisering som står som motpol mot feodalismen. En slutsats i resonemanget är särskilt viktig för denna uppsats, nämligen att den kommunala organiseringen är en förutsättning för politisk aktivitet på högre nivå.¹⁷ Den tredje ansatsen rör maktbegreppet, som Aronsson valt att analysera med hjälp av Michel Foucaults maktteori men i beaktning av Jürgen Habermas kritik av denne. Kontentan är att maktbegreppet är dels skiftande och rörligt, dels en massa som ”får ingen annan mening än sin egen obegränsade tillväxt.”¹⁸ Trots att det skiljer 272 år mellan Aronssons material samt storkommunreformen går det alltså att till viss del tillämpa samma teorier på reformerna.

Ulla Ekström Von Essens avhandling *Folkhemmets kommun – socialdemokratiska idéer om lokalsamhället 1939-1952* ger en möjlig förklaringsgrund för den relativt snabba acceptansen av kommunsammanslagningen efter att den genomfördes.¹⁹ Avhandlingen berör dock endast ett parti, så det vore intressant att jämföra studier av andra partier för att se om det interna partiarbetet fungerade på liknande sätt. Denna uppsats söker dock inte svaret på varför det verkade ske en snabb acceptans efter sammanslagningen, så Von Essens avhandling får agera enskilt exempel för den hypotesen.

---

¹³ Gemenskapskommun, kontraktskommun, del av statsorganism respektive förvaltningskommun. Se 2.2, *lokal identitet*.

¹⁴ Ahlberger, Christer & Åberg, Martin (2014). *Makt och missnöje*. s. 17-22 berör lokalism och konfliktdimensionen.

¹⁵ Aronsson, Peter (1992). *Bönder gör politik*. s. 23-25 samt 28-29.

¹⁶ Eva Österberg, K-H Johansson och Hilding Pleijel.

¹⁷ Aronsson, s. 25.

¹⁸ Aronsson, s. 29.

¹⁹ Ekström Von Essen, Ulla (2003). *Folkhemmets kommun*. Kapitel 5, ”Ett tankekollektiv tar form”.

1.5 Avgränsningar

Undersökningen är inriktad enbart på den kommunala nivån av sammanslagningsprocessen varför de statliga och regionala besluten utelämnas. Däremot förekommer en del korrespondens mellan kommuner och andra statliga förvaltningar i källmaterialet men det är endast material relaterat till kommunnivå som bearbetas.

En geografisk avgränsning görs också till Sunne köping, Sunne kommun, Östra Ämtervik samt Västra Ämtervik. Dessa polariseras efter sammanslagningen 1952 till Sunne köping och Sunne landskommun. Fryksdalen, som är ett geografiskt område kring sjön Fryken, innefattar också dagens Kils kommun och Torsby kommun. Dessa utelämnas från undersökningen trots sin närhet till dagens Sunne kommun.

1.6 Termer

Termer förklaras löpande i texten. Samtliga begrepp som berör den kommunala organisationen är kontrollerade mot Nationalencyklopedins definitioner.

1.7 Källmaterial

Källmaterialet utgörs av:

- Protokoll och handlingar från kommunalstämmor, kommunalfullmäktige, kommunalnämnder samt korrespondens och bilagor relaterade till dessa.
- Tidningsartiklar från Nya Wermlands-Tidningen samt Fryksdals-Bygden mellan 1946-1953.

Det kommunala materialet har fördelar och nackdelar. Fördelarna är att det material som finns är väldokumenterat, lättnavigerat och fylligt. Däremot skiljer sig utformning och protokoll mellan källorna eftersom varje kommun följde egna rutiner, vilket försvårar jämförelser trots att kommunerna delade samma typ av organisation. De offentliga handlingarna ger därför en god bild av specifika frågor eller perioder men dålig bild av den övergripande processen och påverkansfaktorerna. Protokollförda beslut kan ha föranletts av omfattande diskussioner men eftersom endast besluten nedtecknas har dessa diskussioner gått om intet. Valet att även använda tidningsartiklar grundas i att de, till skillnad mot protokollförda beslut, oftare uttrycker personliga och för tidningen subjektiva åsikter. Med det sagt är protokoll också tendentiösa men beslutet som nedtecknas är åtminstone definitivt. Anledningen till två olika typer av källmaterial är också att besluts materialet som återfinns i protokoll ofta saknar den föregående samhällsdebatt som ledde fram till beslutet. Protokollens syfte

är att vara objektiva, nedteknade förlopp av beslutsprocesser. Hur objektiva protokollen verkligen är går dock att diskutera ur ett källkritiskt perspektiv och detta görs i avsnitt 3.1. Däremot går det att via olika beslut utröna de olika aktörernas uppfattning i vissa frågor, däremot är det i tidningarna de subjektiva åsikterna och samhällsdebatten återfinns.

Det kommunala materialet har hämtats från Arkivcentrum Värmland.²⁰ Formerna var fysiska pärmar, i gott skick. Tidningsartiklarna från Nya Wermlands-Tidningen har hämtats i Karlstads Stadsbibliotek på mikrofilm med god läsbarhet.²¹ Tidningsartiklarna från Fryksdals-Bygden har hämtats i arkivet i Sunne.²² Formerna var fysiska pärmar med varierande kvalitet. Årtalen 1948 och 1949 var tyvärr i särskilt dåligt skick, med flera trasiga utgåvor. Garanti för att alla relevanta artiklar i årgångarna behandlats kan därför inte ges.

2.0 Teori

Kommunsammanslagningar är en komplex process som kan belysas ur flera perspektiv. Kommunen är förutom en förvaltningsorganisation även en geografisk avgränsning gentemot grannkommunerna. Uppsatsen behandlar i första hand kommunerna som förvaltningsorganisationer snarare än territoriella uppdelningar, men relaterat till forskningsfrågan om lokal identitet återfinns uppfattningen av kommunen som geografisk enhet med ett tillhörande värde. Wångmar använder i sin avhandling sex perspektiv – analysmodeller – för att slutligen kombinera dessa och bilda en gemensam *tolkningsram* med följande komponenter:²³

- Staten som beslutsarena
- En svensk beslutsmodell
- Makt, konflikt och konsensus
- Förhållandet mellan stat och kommun
- Utvecklingen mot större kommunala enheter
- Lokal identitet

Statens roll i kommunsammanslagningsprocessen var viktig. I detta arbete studeras dock händelseförloppet på kommunal nivå, således har valet gjorts att inte beakta statens roll som aktör i

---

²⁰ Hööksgratan 2, Karlstad. <http://www.arkivcentrumvarmland.se>

²¹ Västra Torggatan 26, Karlstad. <http://www.karlstad.se>

²² Storgatan 22, Sunne. <http://nwt.se/kundservice/kundservice-fb>

²³ Wångmar, s. 31.

processen. Ej heller försöker uppsatsen förklara den övergripande samhällsutveckling som ledde fram till beslutet om kommunsammanslagning. Dessa avgränsningsval leder till att *staten som beslutsarena, en svensk beslutsmodell, förhållandet mellan stat och kommun* samt *utvecklingen mot större kommunala enheter* är analysmodeller som inte är fullt relevanta för uppsatsens syfte. Detta lämnar kvar *makt, konflikt och konsensus* samt *lokal identitet*. Staten kan däremot inte utelämnas helt, utan återkommer som del i Mats Dahlkvist och Urban Strandbergs analysmodell under kapitel 2.2. Vad gäller den svenska beslutsmodellen är den förstås ett fenomen som kan tänkas kunna tillämpas på den lokala beslutsprocessen. Vad Wångmar avser med den svenska beslutsmodellen är däremot det generella byråkratiska remissförfarandet med myndighetsinstanser och ansvarsutkrävande. Det som nämns angående den lokala processen i beslutsmodellen är följande: ”Vid det lokala genomförandet är det dels i vilken utsträckning som de statliga organens förhandlings- och förankringsarbete resulterade i sammanläggningar som accepterades av kommunerna, dels graden av konsensus inom kommunerna.”²⁴ Med andra ord ett perspektiv på den svenska beslutsmodellen som inbegriper staten som aktör. Wångmar nämner kort därefter att ”de lokala perspektiven återkommer i följande avsnitt om makt, konflikt och konsensus”.²⁵

Som Wångmar alltså nämner är *makt, konflikt och konsensus* och *lokal identitet* fullt tillämpbar på kommunal nivå och därmed utvecklingen i Sunne. Uppsatsen utgår således från dessa analytiska begrepp för att förstå den aktuella kommunsammanslagningens processen och tar i respektive rubrik hjälp av resterande forskningsläge för att bredda teorin.

2.1 Makt, konflikt och konsensus

Makt är ett kontextberoende begrepp som kan förklaras med olika ansatser. För det första kan makt avse en konstant summa som i de involverade aktörernas maktspel gradvis byter ägare; ett nollsummespel där vinst innebär att lämna maktkampen med så mycket maktkapital som möjligt. För det andra kan makt förklaras som makt över den politiska dagordningen. Makt över dagordningen innebär att det är aktören med makt som har förmågan att sätta agendan för de andra aktörerna, med den stora fördelen att kunna styra både diskussion men också väg mot beslut.

Wångmar väljer att tillämpa maktbegreppet i huvudsak på maktförhållandet mellan riksdag, regering

---

²⁴ Wångmar, s. 35.

²⁵ Wångmar, s. 36.

och kommun,²⁶ men det finns även ett inneboende maktförhållande (hierarki) i det politiska systemets uppbyggnad samt i dåtida uppdelade förvaltning mellan kommun och församling.

Begreppet *sockenidentifikation* såsom det används av Ahlberger och Åberg knyter an till konflikt och konsensus men också till lokal identitet:

Sockenidentiteterna är förankrade i en uppfattning av lokalsamhällets historiska rättigheter gentemot överheten. Av det följer det moralistiska inslaget i de kommunala partiernas ideologi. ”Folket”, i betydelsen nationen eller en samhällsklass, är en abstrakt enhet jämfört med de tydligt avgränsade lokalsamhällen som är de kommunala partiernas målgrupp. Hävdandet av hemortens bästa kan ses som en lämpligt vag förklädning av diverse ekonomiska intressen och andra särintressen, men det kan också vara en förlängning av äldre tiders sockenidentiteter, inbegriper den strävan efter lokal konsensus som enligt Peter Aronsson präglade beslutsfattandet vid sockenstämmorna. Från ”sockenstugans politiska kultur” löper en röd tråd framåt i tiden till de landskommuner som bildades på 1800-talet.²⁷

Sockenidentiteten ger alltså upphov till en konfliktyta mot överheten. Författarna nämner hur denna samhörighet gör sig särskilt gällande i storkommunreformen.²⁸ Givet dessa teoretiska ansatser är det bäddat för starka känslor och skarpa formuleringar när balansen så småningom kom att rubbas i början av 1950-talet. Ahlberger och Åberg påtalar också att hävdandet av hemortens bästa kan ses som en förklädning av ekonomiska intressen. Det öppnar för möjligheten att granska kommunalpolitikernas argument med ytterligare ett perspektiv: vad var egentligen viktigt, vad uttalades mellan raderna?

Förutom mötet mellan kommuner, eller mellan kommunen och staten, kan det även finnas en konfliktyta inom den egna kommunen. I teorin finner vi stöd för konflikter inom kommunen i Aronssons genomgång av Sandin, där kommunen ses som en statlig organisation.²⁹ Detta resonemang kan kopplas till Dahlvist och Strandbergs kommunala idealtyper (som del av statsorganismen, eller förvaltningskommunen) samt Ahlberger och Åbergs lokalism.³⁰ Det kommunala självstyret utgör således två sidor av samma mynt. Å ena sidan ges medborgarna möjlighet att påverka stora delar av lokalsamhället, men å andra sidan utgör det av staten givna självstyret en del av kontrollprocessen, som i sin tur enar medborgarna mot överheten enligt lokalismen. Beroende på hur den enskilde

---

²⁶ Wångmar, s. 36

²⁷ Ahlberger & Åberg, s. 21.

²⁸ Ahlberger & Åberg, s. 19.

²⁹ Aronsson, s. 23.

³⁰ Teorin bakom de kommunala typkaraktärerna och lokalism utvecklas i kapitel 2.2, lokal identitet.

medborgaren betraktar den egna kommunen bottnar alltså konflikten i ”vi mot dem”, men där ”dem” är staten alternativt de egna kommunpolitikerna. Betraktas kommunen som sammanslutning av jämbördiga medborgare blir konfliktytan mot staten, men om den betraktas som statlig organisation blir konflikten mot kommunpolitikerna. Aronsson spinner vidare detta resonemang på teorier om social skiktning, där frågan uppstår om det i så fall baseras på ekonomiska eller kulturella faktorer.³¹ Huruvida kommunpolitikernas ekonomiska status påverkar konfliktytan ämnar inte uppsatsen besvara, men frågan om kommunpolitikernas kulturella status påverkar åsikterna problematiseras i nästa kapitel om lokal identitet.

Givet dessa teorier är det rimligt att anta att kampen för självständighet fördes med enad röst mot de statliga institutionerna, samtidigt som en kamp mellan och inom kommunerna möjligtvis pågick.

2.2 Lokal identitet: kommunala idealtyper, lokalism och kommunalism

För att definiera begreppet lokal identitet är det värt att analysera olika perspektiv på vad en kommun kan vara och hur den fungerar. Först används Dahlkvist och Strandbergs teorier om kommunala idealtyper.³² Sedan diskuteras Erik Wångmars modell. Slutligen förklaras begreppen lokalism och kommunalism.

Idealtyperna grundas på följande motsatspar när det gäller synen på kommuner som:

- Organiska och naturliga respektive medvetet och viljemässigt skapade
- Självständiga respektive statsbundna

"Organisk" och "mekanisk", som ju är en klassisk vattendelare i traditionell politisk teori, framstår som en första dimension i politiska idéer om vad kommuner är och bör vara. De sammanfaller till dels också med begreppen "traditionell" och "modern", i gängse sociologisk teori. Denna dimension är också i mångt och mycket parallell med den av Tönnies föreslagna, och av Johan Asplund uppmärksammade, *Gemeinschaft-Gesellschaft*.

En andra aspekt av grundkaraktären hos kommuner rör den omdebatterade frågan om lokalsamhället/kommunen har någon politiskfilosofisk grund för självständighet, eller om den skall ses som härledd ur staten. Vilken grad av autonom självständighet tilldelas kommunen i princip? Är kommunen ett självständigt, "statsliknande", rättssubjekt, eller är den en del av den nationella statsmakten ("en lem i statsorganismen", som det hette för hundra år sedan)?

"Självständighet" och "statsbundenhet" blir vår andra dimension i kommunideologier när det gäller

---

³¹ Aronsson, s. 24.

³² Wångmar, s. 41-42 samt Dahlkvist & Strandberg, s. 68.

Detta resonemang mynnar ut i följande idealtyper:

- Gemenskapskommunen. Kommunen är ett samhälle som vuxit fram med tiden och har därmed en lokalhistoria som knyter samman kommunens invånare. Invånarna, eller medlemmarna, i denna gemenskap känner en naturlig tillhörighet till samhället och bygden – inte nödvändigtvis kommunen som institution.
- Kontraktskommunen. En rationell syn på organisation där människor gått samman för att lösa lokala problem. Gemenskap uppstår tack vare självständiga individers val att gå samman för gemensam sak.
- Kommunen som del av statsorganismen. Kommunen ses som en naturlig del av staten och kan som institution förändras i takt med att statens behov ändras.
- Förvaltningskommunen. Kommunerna ses, liksom ovan, som en del av statsorganismen. Målet med kommuner i detta perspektiv är däremot att statsförvaltningen ska ha en effektiv länk till lokalsamhället för att genomföra nationella beslut.

Vid en första anblick kan det vara lätt att enbart förknippa frågan om lokal identitet med gemenskapskommunen. Å andra sidan kan lokal identitet vara kopplad till mindre enheter än kommunen, vilket problematiserar ställningstagandet vid en sammanslagning. Dessutom är det värt att komma ihåg att lokal identitet uppnås endast i kontakt med omvärlden; utan närliggande kommuner som referenser skulle de facto inte en lokal, kommunal identitet kunna uppstå.

Wångmar urskiljer fem tänkbara kategorier för argument för eller emot kommunsammanslagning relaterade till lokal identitet. Dessa grundar sig i en syn på lokal identitet som kombination av fysisk plats, institutioner samt de förtroendevalda som individer: *sockenidentifikation*, *kulturarvsargument*, *grannkonflikter*, *centrum – periferi* och *köpingsambitioner*.³⁴ De två första kategorierna används huvudsakligen i argument mot sammanslagning. Grannkonflikter kan användas både för och emot, medan livsformsidentifikation och kommunens ambition att bli köping är argument för sammanslagning, eller annan sammansättning, till exempel landsbygdsallianser av landsbygdskommuner.

---

³³ Dahlkvist-Strandberg, s. 68.

³⁴ Wångmar, s. 54.

Det går även att problematisera representationspolitiken och relationen medborgare – förtroendevalda när det gäller den lokala identiteten. Syftet med de förtroendevalda är att de bör representera medborgarna, dvs. förespråka medborgarnas lokala identitet på den politiska arenan. En uppenbar risk är dock att de förtroendevaldas inställning redan före de blev förtroendevalda, men också av tiden de spenderar i politiken, tillägnar sig en starkare lokal identitet än den hos medborgarna de representerar.³⁵ Det kan givetvis vara möjligt att det är tvärtom och att förtroendevalda tack vare sitt engagemang kan bortse från den lokala identiteten och se till kommunens bästa. Denna fråga är ytterst svår att undersöka och lämnas obesvarad i detta arbete.

Lokalism beskrivs i korthet som de moderna kommunala partiernas lokala agenda och starka lokala anknytning, som inte nödvändigtvis följer samma politiska kompass som de nationella partierna och inte kan analyseras enligt ett traditionellt höger - vänsterperspektiv. Lokalism blir således att betrakta som en lokal ideologi som kan härledas till lokal samhörighet, by- och sockenidentiteter. Kampen mellan lokalsamhället och makten beskrivs som fortsättningen på den starka lokala anknytningen, som bäddar för ett vi mot dem-perspektiv. Ahlberger & Åberg ställer frågan om denna ”antielitism”, utifrån de premisser som lokalismen ger, verkligen kan ses som populistisk. Att värna hembygden och att vilja förändra situationen till det bättre är moraliskt rätt, vilket ger upphov till moralism snarare än populism.

Kommunalism förklaras av Aronsson som en motpol mot det feodala samhällets uppbyggnad. Samhället strävar efter enighet, gemensam nytta och är till stor del självorganiserad. Aronsson syftar att med kommunalismen förklara en utveckling som skedde nästan hundra år före kommunsammanslagningen och menar att kommunal och feodal var motparter under 1300-1800-talet.³⁶ Kombineras denna syn med Dahlkvist & Strandbergs idealtyper framträder dock betydande likheter mellan kommunalism och gemenskaps- samt kontraktskommunen.

3.0 Metod

Storkommunreformen 1952 kan belysas ur många perspektiv. Målet med detta metodavsnitt är att beskriva och argumentera hur och varför val gjorts av syfte, frågeställning, teori och konkret undersökningsmetod.

---

³⁵ Wångmar, s. 54.

³⁶ Aronsson, s. 25.

Storkommunreformen är den övergripande process som agerar bas för hela uppsatsen. I denna enorma, nationella reform valdes Sunne som undersökningsobjekt på kommunal nivå av flera anledningar. För det första var graden av tvångssammanslagningar av kommuner i Värmland näst högst i hela landet, 59%, att jämföra med rikssnittet som var 39%.³⁷ Endast Kronobergs län, det län Wångmar använder i sin avhandling, hade fler, på 75%. För det andra är en stor del av källmaterialet relativt lättillgängligt från Arkivcentrum Värmland.³⁸ Källmaterialet är dessutom välbevarat och lättnavigerat. För det tredje är det geografiska läget intressant, med Fryken som fysiskt skiljer de två kommunerna Östra Ämtervik och Västra Ämtervik. Närheten till Sunne köping en bit norrut ger också upphov till kontakter mellan landskommunerna och köpingen, bland annat i frågan om infrastruktur och inkorporeringar.

På grund av dessa faktorer valdes Sunne som undersökningsobjekt. Kommunsammanslagningen, en process, ska därmed tillämpas på undersökningsobjektet. Givet det faktum att Värmland hade näst flest sammanslagningar är det rimligt att fråga om det även gällde tvång i fallet Sunne. I Håkan Axelssons *Stora sockendöden* skrivs att: ”Hårdast var man i argumenteringen mot sammanslagningen av Östra Ämtervik, Västra Ämtervik och Sunne landskommun.”³⁹ som de menade skulle mista sin självständighet gentemot Sunne köping vid en sammanslagning. Därmed görs antagandet att det i andra källor kan finnas fylligare information om sammanslagningen. Det fortsatta arbetet definieras i syftet utifrån konfliktlinjer, vilket tillsammans med Wångmars teori från avhandlingen om motsvarande sammanslagning i Kronobergs län, resulterar i forskningsfrågorna. Hittills har således en induktiv process följts, där tolkningen av materialet sedan sker deduktivt.⁴⁰

Huruvida utvecklingen i Sunne kan generaliseras är omöjligt att veta utan en större undersökning, men otvivelaktigt är att sockenkommunerna runt Sunne var klart mindre än genomsnittet. Folkmängden 1952 var i: Östra Ämtervik 1343, Västra Ämtervik 1520 och Sunne landskommun 6880. Snittet för landskommunerna i riket var 2047 invånare.⁴¹ Östra Ämtervik och Västra Ämtervik hade 1952 endast 65% respektive 74% av invånarantalet jämfört med den genomsnittliga landskommunens 2047 invånare.

---

³⁷ Wångmar, s. 58.

³⁸ Arkivcentrum Värmland, <http://www.arkivcentrumvarmland.se>

³⁹ Axelsson, s. 53.

⁴⁰ Florén, Anders & Ågren, Henrik (2006). *Historiska undersökningar*. s. 49.

⁴¹ Axelsson, s. 49.

Forskningsfrågorna är med den deduktiva tolkningsansatsen hypoteser som måste prövas mot källmaterialet. Frågorna kan alltså inte på förhand vara garanterat relevanta mot källorna men kan med en kategoriseringsmetod svara på om frågorna, hypoteserna, är sanna eller falska. För att kategorisera utifrån källorna måste begreppen utifrån frågorna vara definierade. I detta arbete gäller det i huvudsak makt, konflikt – konsensus samt lokal identitet. Dessa beskrivs och definieras i kapitel 2.1 och 2.2. Makt, konflikt och konsensus operationaliseras genom att kategorisera protokollsanteckningar, uttalanden och artiklar utefter den konflikt- eller konsensusyta som berörs. Dessa ytor kan vara stat – kommun, kommun – kommun eller ytor inom kommunen. Således görs ingen uppdelning i om det är en konflikt- eller konsensuslösning utan enbart uppdelning beroende på lösningens parter. Operationalisering för argumentation rörande lokal identitet bygger på Wångmars fem kategorier samt Dahlkvist och Strandbergs kommunala idealtyper.⁴²

Ingen kvantitativ metod används i undersökningen, dock finns möjligheter till detta, men på grund av undersökningens omfattning valdes de bort. En närliggande kvantitativ metod som kan tillämpas på alla forskningsfrågor vore att räkna förekomsten av vissa ord i handlingar och artiklar. Ekonomiska nyckeltal kan också med fördel användas i relation till händelseförloppet, eftersom en av många skäl till kommunreformen var kommunernas ekonomi.⁴³ Däremot kräver en sådan kvantitativ ansats ett enhetligt källmaterial där, ur ett ekonomiskt perspektiv, budgetposter går att jämföra med tanken allt annat lika. Detta är på grund av källmaterialet omöjligt eftersom de inblandade kommunerna hanterade sina protokoll och budgetrapporteringar annorlunda. Därför skulle denna kvantitativa ansats med ekonomiskt perspektiv kräva en breddning av undersökta kommuner. Tillhörande nackdel med denna metod vore en minskning av djup.

3.1 Källkritik av offentliga handlingar och tidningsartiklar

Florén & Ågren tar upp frågan om vilken nivå källmaterialet bör läsas på, dvs. hur mycket forskaren bör läsa mellan raderna. Detta benämns text, undertext samt kontext.⁴⁴ Uppsatsens syfte är att undersöka sammanslagningsprocessen utifrån två konfliktlinjer. En helt igenom objektiv läsning, utan hänsyn till omvärldsfaktorer eller dåtida samhälle, är inte tillräckligt för att besvara forskningsfrågorna. Storkommunreformen var en enorm process, en produkt av tiden, en av många

---

⁴² Se kapitel 2.2.

⁴³ Axelsson, s. 48.

⁴⁴ Florén & Ågren, s. 52.

lösningar för den nationella förvaltningen. Argumentation för och emot samt mediabevakning av processen måste därför sättas in i rätt kontext, det dåtida samhället, för att vara givande. Således har valet gjorts att läsa mellan raderna mot bakgrund av den process som pågick. Argumentation och mediabevakning som har fler beröringspunkter än bara sammanslagingsprocessen delas, där de perifera delarna analyseras på textnivå utan djupare kontext eller samhällsbakgrund. Handlingar, artiklar och texter ses därför som ”uttryck för samtidens bild”.⁴⁵

Den största risken med att undersöka processen, som i huvudsak var politiskt relaterad, är förstås vilka aktörer som påträffas i källmaterialet. Innebär hård argumentation mot sammanslagning från politiskt håll att kommunen som helhet, inklusive medborgarna, också var mot en sammanslagning? I argumentation för, vilka hade möjlighet att argumentera mot? Även om den lokala identiteten var viktig för de som använde den som argument mot sammanslagning, identifierade sig resterande kommuninvånare med samma lokala identitet? Svar på dessa frågor är omöjliga att få, inte på grund av undersökningens omfattning men helt enkelt för att en fullständig bild inte kan fås ens av nutida processer. I fallet storkommunreformen 1952 är dessutom källorna, om inte knappa, så åtminstone för få, för att bilda en helhetsuppfattning. En lika stor, men mycket förutsägbar risk, är tendentiösa källor. Både i offentliga handlingar och media är det otvivelaktigt att vissa överdrifter förekommer för att gynna någons mål. Formuleringar och påstådda faror med sammanslagningen i källorna bekräftar detta. Anledningen till detta är, sett till kontexten, inte konstigt: trots att vissa alternativ till en sammanslagning fanns (t.ex. kommunalförbund) mynnade ändå regeringens förslag ut i sammanslagning, eller inte sammanslagning. ”Inom ramen för det principbeslut som riksdagen hade fattat hade staten den fulla beslutanderätten över den nya kommunindelningen. Kommunerna saknade alltså helt vetorätt mot sammanläggningarna.”⁴⁶ Således fanns inget tredje alternativ som för tillfället var aktuellt och gav upphov till en medelväg i argumentation.

4.0 Resultatgenomgång

Kapitlet är uppdelat i tre delar, där de två första underrubrikerna behandlar det politiska perspektivet och den tredje underrubriken behandlar lokaltidningens perspektiv. En genomgång av vilket källmaterial som används i detta kapitel, samt skicket på detta, återfinns under kapitel 1.7, Källmaterial.

---

⁴⁵ Florén & Ågren, s. 70.

⁴⁶ Wångmar, s. 190.

4.1 Kommunala handlingar som rör Västra Ämtervik och Östra Ämtervik

I Västra Ämtervik tillsattes i oktober 1946 en 7-mannakommitté som skulle ”underhandla med länsstyrelsen angående kommunsammanslagningen”.⁴⁷ Två månader senare, december 1946, beslutade kommunalfullmäktige ”enhälligt att för Västra Ämterviks vidkommande protestera mot någon som helst sammanslagning med annan kommun.”⁴⁸ Ytterligare en kommitté tillsattes då, denna gång med syftet att formulera en protestskrivelse men också med ett mandat att samordna opinionsmöten för att få reda på vad allmänheten tyckte om kommunsammanslagning. I denna nytillsatta 3-mannakommitté var två av tre ledamöter även med i den tidigare tillsatta 7-mannakommittén som skulle förhandla med länsstyrelsen. Beslutsgången fram till denna tidpunkt hade alltså varit snabb: två kommittéer har tillsatts där den ena förhandlar med länsstyrelsen och den andra skriver protestbrev, redan innan den senare kommittén har fullgjort sitt uppdrag att utröna allmänhetens opinion. Fullmäktige har dessutom, enhälligt, redan formellt beslutat att protestera mot en sammanslagning oavsett alternativen. Mindre än en månad senare, 19 januari 1947, har protestskrivelsen till Länsstyrelsen skickats in och redovisas i kommunalfullmäktige. I brevet används även grannkommunen Sunne som part där Västra Ämtervik önskar ”påpeka att Sunne inte önskar V:a Ämtervik till sin kommun.”⁴⁹

Den politiska utvecklingen i Östra Ämtervik angående sammanslagningen startade under våren 1947. 8 maj 1947 hölls ett sammanträde i tingshuset i Sunne där Västra Ämtervik var representerade. Östra Ämterviks kommunalnämnd (motsvarigheten till nutida kommunstyrelse) hade dagen efter, 9 maj 1947, ett sammanträde då en skrivelse från länsstyrelsen angående sammanslagningen föredrogs. På den kommunalpolitiska dagordningen, både i Västra Ämtervik och Östra Ämtervik, var nu frågan om sammanslagning vilande fram till hösten, närmare bestämt 17 oktober, då ett protestmöte anordnades i Karlstad. Detta protestmöte samlade cirka 500 deltagare med representanter från 39 kommuner och kritiken handlade i huvudsak om att länets riksdagsmän inte ”ansågs ha tillvaratagit länets intresse i den utsträckning som var nödvändigt.”⁵⁰ Under oktober 1947 sammanställs även en petition undertecknad av 947 (89%) invånare från Västra Ämtervik, angående ett motförslag av kommunalnämnden mot länsstyrelsens preliminära förslag. Frågan var efter denna tid ”i den byråkratiska processen” med bland annat både Kammarkollegiet och Länsstyrelsen som parter och

---

⁴⁷ Västra Ämtervik, kommunalfullmäktige, sammanträde 6 oktober 1946.

⁴⁸ Västra Ämtervik, kommunalfullmäktige, sammanträde 27 december 1946.

⁴⁹ Västra Ämtervik, kommunalfullmäktige, sammanträde 19 januari 1947.

⁵⁰ Nya Wermlands Tidningen, 1947-10-18.

både Västra Ämtervik och Östra Ämtervik hade under 1947-48 korrespondens med dessa instanser.

I mitten av 1948 tas beslut i de två kommunerna som påvisar en ny politisk riktning. I Västra Ämtervik avser kommunalnämnden upprätta en 5-mannakommitté som tillsammans med motsvarande från Östra Ämtervik ska diskutera frågan om sammanslagning de två kommunerna emellan. Endast en ledamot yrkar att man bör hålla fast vid tidigare protestlinje. Beslutet landar i att kommunalfullmäktige ålägger den tidigare, sedan 1946, tillsatta 3-mannakommittén, att ”avgöra ärendet”.⁵¹ Vid samma period, i kommunalnämnden i Östra Ämtervik, tas inga andra beslut än att bordlägga frågan tills kommunen yttrat sig hos Kammarkollegiet.⁵² Det dröjer ända till 4 december 1949 innan kommunalnämnden i Östra Ämtervik kan avsluta det bordlagda ärendet. Kammarkollegiet har då fastställt att Östra Ämtervik ska slås samman med Västra Ämtervik och Sunne kommun. Responsen i Östra Ämtervik blir då ett beslut att ”tillsätta en kommité för uppvaktande av regeringen i denna angelägenhet.”⁵³ Östra Ämtervik, vars politiska process om frågan startade senare, fortsätter också längre än Västra Ämtervik genom att inte avsluta försöken till en konsensuslösning i parterna stat – kommun. Vad gäller uppfattningen i Västra Ämtervik i slutet av 1949 önskar en ledamot i 3-mannakommittén entledigas från uppdraget men beviljas inte detta då kommunalfullmäktige anser ”uppdraget i det närmaste slutfört”.⁵⁴

Från januari 1950 till december 1951, under en period av cirka två år, sker en gradvis ökning av kommunalt samarbete mellan de tre kommunerna. Den gemensamma kommunalnämnden, Stora Sunnes kommunalnämnd, påbörjar sitt arbete maj 1950. Det fortsatta arbetet i den nybildade kommunen Stora Sunne handlade om att bland annat komma fram till gemensamma policier i frågor man tidigare hanterat annorlunda. En sådan fråga berör kommunal subvention till bostadsbyggande. Sunne landskommun hade till skillnad mot Västra Ämtervik och Östra Ämtervik lämnat kommunalt bidrag till detta medan de andra två kommunerna endast gjort detta i enskilda fall. Beslutet och fortsatt policy blir att Stora Sunne helt följer Sunne landskommuns policy.⁵⁵ Det är svårt att utröna anledningarna till detta, däremot bör man ha i åtanke den betydande skillnaden i invånarantal kommunerna emellan före sammanslagningen där Sunne landskommun hade fler invånare än Västra

---

⁵¹ Västra Ämtervik, kommunalfullmäktige, sammanträde 4 juli 1948.

⁵² Östra Ämtervik, kommunalnämnden, sammanträde 30 maj 1948.

⁵³ Östra Ämtervik, kommunalnämnd, 4 december 1949.

⁵⁴ Västra Ämtervik, kommunalfullmäktige, 27 december 1949.

⁵⁵ Stora Sunne landskommun (i källorna Stora Sunne socken), kommunalfullmäktige, extra sammanträde, 6 oktober 1951, §8.

Ämtervik och Östra Ämtervik tillsammans.

4.2 Kommunala handlingar som rör Sunne köping och Sunne landskommun

Parallellt med oron i Västra Ämtervik och Östra Ämtervik angående kommunsammanslagningen pågick i Sunne landskommun två separata processer. Den ena frågan gällde finansieringen av avlopps- och vattenledningar, en fråga där Sunne kommun och Sunne köping inte lyckats träffa en ekonomisk uppgörelse. Ärendet har sitt ursprung redan 1947 men gick under årens lopp fram till hösten 1951 igenom två processer som involverade av myndigheterna tillsatta skiljemän för att lösa tvisten.⁵⁶ Den andra frågan gäller de införlivningar, inkorporeringar, som skedde mellan Sunne köping och Sunne kommun. Sunne köping bröts ur Sunne kommun 1920 men 1936 och 1949 inkorporerade Sunne köping områden från Sunne kommun. Anledningen till detta är att Sunne köping, tätorten, växte. Redan 1946, dvs. tre år före den andra inkorporeringen, ledde denna konflikt till följande yttrande om en skrivelse från Kammarkollegiet angående föreslagen inkorporering:

Inledningsvis kan kommunalnämnden icke underlåta att med skärpa påtala den brist i konsekvens och sammanhang, som numera på ett särskilt sätt utmärker statsmakternas åtgärder i kommunindelningshänseenden. Å ena sidan tvingas kommuner, ofta utan att äga geografiskt eller annat sammanhang, vilka var för sig äga tillräcklig bärkraft, emot sitt energiska bestridande till sammanslagning i olämpliga förvaltningsenheter under förebärande att göra dem ännu bärkraftigare. Å andra sidan företages gång efter annan tvångsmässiga ingrepp i förut väl arronderade och fullt bärkraftiga kommuner, varigenom dessa systematiskt urholkas och berövas både ett naturligt förvaltningscentrum och sin ekonomiska stabilitet.⁵⁷

Denna inkorporering genomförs men får ytterligare reaktioner i den nybildade, interimistiska gemensamma kommunalnämnden i Stora Sunne, 1950-52 när det visar sig att Sunne köping önskar bilda eget skoldistrikt:

Och kommunalnämnden anser sig i detta sammanhang böra framhålla att när Sunne köping genom den sista inkorporeringen tilldelats allt vad landskommunen hade av centralområde, varigenom landskommunen helt berövats möjligheten att inom eget område centralt och effektivt ordna sina kommunala funktioner, man från köpingens sida hade bort känna sig tillfreds med det skedd och ej behövt göra ett ytterligare försök att egoistiskt få renskära den bit av kakan, som smörklicken

---

⁵⁶ Sunne sockenkommun (i källorna Sunne upphörda kommun), kommunalnämnden, samlingsserie 1927-1951.

⁵⁷ Mats Gullström, Sunne kommun, kommunalnämnd, yttrande över skrivelse, daterat 7 december 1946.

ligger på.⁵⁸

I denna sakfråga är det värt att nämna att Sunne församling förblivit orörd av kommunindelningssändringarna. Perioden var också en tid då ansvaret för skolorna gradvis överflyttades från att vara kyrkans ansvar till att bli kommunernas ansvar, därav anledningen att denna fråga väckte uppståndelse och en konfliktyta mellan kommun och köping. I Sunne landskommun förelåg således tre samtidiga frågor av vikt under en kort period: avyttring av områden till förmån för Sunne köping, tvist med Sunne köping angående vatten- och avloppsledningar, samt kommunsammanslagningen med Västra Ämtervik och Östra Ämtervik. Även efter sammanslagningen fortsatte konfliktlinjen mellan köpingen och Sunne landskommun angående inkorporeringarna.⁵⁹

4.3 Pressdebatten om kommunsammanslagningarna i Sunne

I första underrubriken avhandlas diskussionen om sockenvapnet. Kapitlet följer sedan kronologiskt Fryksdals-Bygdens rapportering.

4.3.1 Sockenvapnet

Sockenvapnet, eller rättare sagt kommunvapnet (heraldiskt emblem) eftersom den nybildade kommunen Stora Sunne bestod av flera kyrksocknar, innebar en symbolisk fråga som löstes tidigt och enligt protokoll och artiklar smidigt efter sammanslagningen. Sunne socken ägde före sammanslagningen ett ”vackert och välkomponerat vapen”⁶⁰ och i enlighet med kommunalnämndens förslag röstade kommunfullmäktige enhälligt för att använda Sunne sockens vapen även i Stora Sunne kommun. Detta vapen återkommer på en väggbonad som i slutet på 1951 ska doneras till Amerikasvenskar. En artikel i NWT berättar, angående gåvan: ”Sunne kyrka bör komma med på väggbonaden ev. också Sunne sockens vapen, som i fortsättningen gäller för Stora Sunne.”⁶¹

4.3.2 Fryksdals-Bygden och den lokala identiteten

Torsdagen 20 maj 1948 publiceras en artikel som visar länsstyrelsens förslag på kommunindelning i Värmland. Detta får markera starten på den kronologiska artikelgenomgången. Vid denna tidpunkt

---

⁵⁸ Stora Sunne landskommun, interimistiska kommunalnämnden, ej daterat.

⁵⁹ Stora Sunne landskommun, kommunalnämnd, sammanträde 13 oktober 1951, §35.

⁶⁰ Stora Sunne landskommun, kommunfullmäktige, extra sammanträde 4 augusti 1951, §5.

⁶¹ Nya Wermlands Tidningen, 31/12 1951.

har ärendet redan varit på kommunpolitikernas bord men från 1948 och framåt intensifieras lokaltidningens artiklar om sammanslagningsprocessen. Följande artikel påvisar att i mitten av 1948 var kommunpolitikerna och pressen fortfarande övertygade om att deras protester mot sammanslagningen skulle hörsammas, detta i samband med ett kyrkofullmäktige som skulle ta ställning till skolans organisation:

Kyrkofullmäktige provoceras till protest mot Stor-Sunne

Kyrkofullmäktige skulle ta ställning till skrivelse från Kammarkollegiet ang. skolväsendets organisation. ”Det mest önskvärda vore att Sunne köping och Sunne socken såsom nu bildar ett skoldistrikt utan att ta någon ställning till den övriga delen av ”Stor-Sunne” – alltså de båda emtervikskommunerna. [...] Hr A H. Klarström tyckte det hela ingenting var att yttra sig om när både Emerviks-kommunerna och Sunne protesterat mot kommunsammanslagningen. Av samma åsikt var godsägare Axel Åleby, som tyckte att om man ändå måste yttra sig så kunde man ju inflika att ”om mot förmodan myndigheterna handlar mot vår vilja och bildar en storkommun, önskar vi ha samma ordning som nu kvar.”⁶²

Under hösten 1948 och våren 1949 fortsätter statens utredningar, men vid denna tidpunkt har protesterna tagit en mer aktiv form och retoriken tar fasta på detta:

Ämterviks kommunalnämnd inför Kammarkollegiet.

Representanter för V. och Ö. Ämterviks kommuner har varit i Stockholm och därvid haft företräde inför kammarkollegiet med anledning av den förestående kommunsammanslagningen. De bägge kommunerna deklarerade åter sin fasta önskan att även i fortsättningen få bestå som självständiga kommuner. Det erinrades om att det var med stor tvekan, som länsstyrelsen kom med förslaget att de båda Ämtervikskommunerna skulle införlivas med Sunne. Ingen av ämterviksborna vill höra till Sunne, och Sunne vill ej heller ha någon av socknarna ifråga. Inte heller vill socknarna sammanslås med någon eller några andra kommuner, och inte heller kan Ö. och V. Ämtervik sammanslås, då den 4 km. breda Mellan-Fryken skiljer socknarna åt, betonades det. [...] Sammanlagt 11 värmlandskommuner hade samma dag företräde för kammarkollegiet, så det är tydligt att de föreslagna kommunsammanslagningarna avgöras i dagarna. Något som helst intryck om vart det lutade kunde inte kommunalmännen erhålla.⁶³

Vid denna tidpunkt har alltså de båda ämtervikskommunerna övergett sin tidigare önskan att slås ihop (en kommitté tillsattes för att undersöka detta 1948) och protestlinjen börjat gälla mot alla kombinationer av sammanslagningar. Retoriken skärps ytterligare mindre än en månad senare, då

---

⁶² Fryksdals-Bygden, 10 augusti 1948.

⁶³ Fryksdals-Bygden, torsdag 23 juni 1949.

Östra Ämterviks representanter börjar använda ordet avrättning:

Ö:a Emtervik införlivas icke med Övre Ullerud

Kammarkollegiet var på besök i Deje ang. möjlig sammanslagning mellan Ö. Ä och Övre Ullerud. ”Ö. Emterviks representanter [...] deklarerade sin kommuns önskan att även i fortsättningen få stå på egna ben. Måste en avrättning äga rum, så ligger en införlivning med Sunne som enda tänkbara lösningen för Ö. Emtervik, ty med Sunne finns ju bra förbindelser m. m. [...] Repr. från Stockholm verkade rätt hemlighetsfulla och ville ej göra några uttalanden. De ville höra orsbfolkningens syn på berörda saker och betonade att det är K. M:t som bestämmer. Hur som helst, så torde dock östämtingarna komma att få stanna kvar inom Fryksdals härad och en sammanslagning med Sunne är mycket trolig.”⁶⁴

Det intressanta i denna artikel är att en begynnande acceptans börjar skönjas. Den sista meningen visar att politikerna har en rangordning på möjliga alternativ, där sammanslagning med Sunne landskommun och att tillhöra Fryksdals härad är att föredra framför sammanslagning söderut och österut, mot nuvarande Kil och Forshaga kommun. 19 november 1949 rapporterar tidningen att Kammarkollegiet nu tagit ställning för att gå vidare med sammanslagningen av de tre kommunerna. Kort därefter uppvaktas inrikesminister Eje Mossberg och när tidningen skriver om ministerns kommande besök används återigen ordet avrättning: ”Hur som helst är det dock glädjande om inrikesministern personligen åker till Sunne för att söka lösa problemen, och vi hoppas, att såväl Östra som Västra Ämterviks kommuner skall slippa bli avrättade.”⁶⁵ Tidningens artikel som följer på ministerns besök⁶⁶ är lång och detaljerad. De viktigaste punkterna lyfts ut nedan, men artikeln i sin helhet återfinns som bilaga.

- Fortfarande vill ingen av ämtervikssocknarna sammanslås med Sunne landskommun, och Sunne landskommun vill inte sammanslås med socknarna. Ska så ändå ske föredrar ämtervikssocknarna sammanslagning med Sunne landskommun.
- Retoriken mot sammanslagning bygger på frihet, tradition och att kommunerna själva klarar sina åtaganden.
- Bland citaten återfinns skarpa formuleringar såsom: ”Hänsynslöst avrättats”, ”döda sin egen barndomskommun”, ”Kostnaderna skulle öka och skötseln bli sämre”, ”skulle helt utplånas”, ”frakta bort äldre församlingsbor flera mil till vilt främmande människor”.

---

⁶⁴ Fryksdals-Bygden, torsdag 7 juli 1949.

⁶⁵ Fryksdals-Bygden, torsdag 12 januari 1950.

⁶⁶ Fryksdals-Bygden, torsdag 16 februari 1950.

Trots protesterna genomförs ändå sammanslagningen och redan i maj 1950, fyra månader efter den bittra artikeln, är det dags för den nybildade kommunen Stora Sunne att hålla kommunalstämma. Kommunalstämma var den högsta beslutande instansen i mindre kommuner, där alla medborgare med rösträtt var välkomna. Efter 1952 ersattes kommunalstämman med kommunalfullmäktige.

Kommunalstämma med Stora Sunne i Rottneros

Den första kommunalstämman med Stora Sunnes kommun hålles i Folkets Hus, Rottneros, söndagen den 14 maj enligt kallelse, som på länsstyrelsens förordnande utfärdats av riksdagsman Oscar Werner. Vid stämman väljes ledamöter och suppleanter i kommunalnämnden för den nya storkommunen samt ordförande och vice ordförande för kommunalstämma. Man kommer även att diskutera antalet kommunalfullmäktige i den nybildade kommunen. Att stämman förlägges till Rottneros beror på att den måste hållas inom blivande storkommunen och inte i någon annan kommun som det blivit om stämman t. ex. hållits i Sunne köping.⁶⁷

Stora Sunnes offentliga debut gick helt i fridens tecken

Stora Sunnes offentliga debut som kommunal enhet ägde rum på söndagen med en mycket talrikt besökt kommunalstämma i Folkets Hus, Rottneros. Då riksdagsman Oscar Werner, som fått länsstyrelsens uppdrag att leda förhandlingarna, öppnade stämman kunde han i sitt öppningstal vända sig till cirka 300 stämmodeltagare. Hr Werner framhöll att omkring 100 år förflutit sedan Ämterviks-socknarna avskiljdes från Sunne. Tal. sade sig ha varit ganska pessimistisk i fråga om den nya storkommunen, men han hoppades dock att samarbetet skulle gå bra.⁶⁸

Oscar Werner nämner i sitt anförande: ”Under en debatt i riksdagen om kommunsammanslagningen kom jag att i ett kritiskt ögonblick likna de tre nu sammanslagna Fryksdalskommunerna vid 'en stämgaffel, vilken väl alltid i framtiden komme att avge en falsk ton.' Till min glädje tror jag mig idag kunna konstatera att denna min något pessimistiska förmodan varit felaktig.”⁶⁹ Som synes skiljer sig även tidningens retorik mellan dessa två tillfällen. Tiden efter det definitiva beskedet fram till sammanslagningen, alltså hösten 1950 och hela 1951, kom snarare att präglas av samförstånd och vilja att göra det bästa av situationen. Nedan följer en artikel daterad 4 oktober 1951:

Kommunala utdebiteringen stiger något. Samarbetsviljan utmärkt i Stora Sunne.

Ett historiskt årsskifte förestår inom nedre Fryksdalen. De båda kommunerna Västra Ämtervik och Östra Ämtervik skall då berövas sin frihet för att enligt höga vederbörandes beslut uppgå i Stora

---

⁶⁷ Fryksdals-Bygden, lördag 6 maj 1950.

⁶⁸ Fryksdals-Bygden, tisdag 16 maj 1950.

⁶⁹ Avskrivet anförande av Osc. Werner vid första kommunalstämman för Stora Sunne, 14 maj 1950.

Sunne kommun. Det sker just ett sekel efter det ämtervikskommunerna separerade från Sunne. Cirka 1.500 västämtingar och nära 1.400 östämtingar skall från och med 1 jan. 1952 kalla sig sunnebor och Stora Sunne kommun får nästan 10.000 innevånare från staden. Värmlands folkrikaste landskommun. De båda ämtervikskommunerna har som bekant fört en hård kamp för sin frihet men striden med myndigheterna gav negativt resultat. Ty enligt den i regeringskretsar förfäktade åsikten skall det vara 2.000 innevånare i en kommun – var därunder är det är av ondo. Så har alltså historien ändrats på 100 år.

När alltså ämterviksocknarnas ledande kommunmän kämpat för de egna kommunernas bestående och samtidigt Sunne sockens förtroendemän klart och tydligt hävdad att Sunne socken är nog stor som den är kunde alltså olycksprofeterna nu ha all anledning bäva inför var som komma skall.

Någon bävan förmärks varken i någon av ämterviksocknarna eller i gamla Sunne socken.

Ämterviksborna är välkomna till Sunne och emtingarna själva har inget emot att bli sunnebor. Så allting tycks ordna sig på utmärkt sätt. Men detta är sannolikt beroende på de osjälviska, dugande och försynta kommunala förtroendemännen – och damerna å ömse håll. De går alla in för att göra det bästa möjliga av den situation som uppstått utan deras egen förskyllan. Kommer historien en gång att döma så inte är det innevånarna i blivande Stora Sunne som skall dömas, utan de, som tvingat fram en reform mot ortsbefolkningens absoluta vilja.

Ett brev daterat 29 december 1951, bara några dagar före sammanslagningen genomfördes officiellt, sätter fingret på hur sockenidentifikation och kulturarvsargument användes för att diffust beskriva skillnader mellan kommunerna:

De ingrepp i denna självstyrelse, i den lokala myndighetens självbestämmingsrätt, som givit anledning till dagens sammankomst må vi beklaga eller prisa, alltefter lynne och läggning och efter vars och ens sätt att se och bedöma sociala ingripanden genom lagstiftning eller i administrativ ordning. Men om en sak torde vi alla här kunna enas, nämligen i en önskan att vad som nu skett måtte lända alla berörda parter till båtнад så långt nu detta är rimligt och möjligt. Ingen inom Stora Sunne önskar, därom är jag förvissad, utplåna östämtingars och västämtingars särart. Tvärtom är det säkert en rotfast önskan att så mycket som är möjligt att bevara må bliva bevarat av det som är för varje part karakteristiskt, gott och gagneligt.⁷⁰

Vad som utmärker en östämting eller en västämting låter brevets författare vara osagt, vilket är ett genomgående tema i de yttringar kring identitet som återfinns, att en skillnad finns men inte specifikt hur den artar sig i verkligheten.

---

⁷⁰ Brev daterat 29 december 1951, bland handlingarna till kommunalfullmäktige, sammanträde 29 december 1951.

5.0 Analys

Detta kapitel är indelat i tre delar. Först analyseras utvecklingen med perspektiven makt, konflikt och konsensus. Sedan analyseras utvecklingen med perspektiven på lokal identitet. Sist används teorierna om kommunala idealtyper. Kapitlet kan alltså ses som att samma berättelse läses med tre olika glasögon. Denna uppdelning har gjorts för att underlätta för läsaren. Alternativet hade varit att analysera varje skeende utefter alla teoretiska ansatser; detta bedömdes bli svårläst med tanke på antalet källor och att utvecklingen i en kommun indirekt påverkade andra kommuner.

5.1 Enligt teoriramen makt, konflikt och konsensus

Under hela sammanslagningsprocessen pågår två parallella maktkamper och konflikter. Den ena berör kommunernas samlade kamp gentemot överheten, statsmakten. Den andra berör kommunerna sinsemellan.

Konfliktlinjen mot staten börjar tidigt. Den tar sig uttryck i skrivelser och korrespondens med de statliga instanserna. Västra Ämterviks representanter är tidigt ute, med skarpa formuleringar. Av någon anledning verkar processen starta senare i Östra Ämtervik. Förutom att protesterna kommer igång senare tar sig Östra Ämtervik reagera reaktivt snarare än proaktivt som grannen Västra Ämtervik gör. Det är omöjligt att med källmaterialet utröna *varför* kommunerna hanterar frågan så annorlunda. En möjlig förklaring är att samhörigheten, till viss del den lokala identiteten, var starkare i Västra Ämtervik. Det förklarar enligt Ahlberg och Åbergs teorier större känslöyttranden och upphov till starkare konfliktlinje.

Fryksdals-Bygdens perspektiv bygger nästan uteslutande på konflikten mellan stat – kommun och maktkampen däremellan. Men, det är värt att analysera läget i augusti 1948. Vid denna tidpunkt verkar man tro att kommunernas protester ska bli hörsammade av staten, att om man ”mot förmodan” blir sammanslagna. Att en ledamot ansåg att det överhuvudtaget inte var någon idé att yttra sig (eftersom man ska protestera mot sammanslagningen) visar på den starka tron på kommunens makt gentemot staten. Detta påvisar också skillnaden i att hantera förslaget på sammanslagning reaktivt eller proaktivt, där nyss nämnde ledamot kan anses tillhöra den reaktiva skaran. Konflikten stat – kommun konkretiseras då hela elva värmlandskommuner samtalade med Kammarkollegiet, på samma dag. Från denna uppsats källmaterial kan inte de andra kommunernas inställning utläsas, men att resa till Stockholm för att diskutera med Kammarkollegiet i en fråga man inte är överens i exemplifierar sannerligen konfliktlinjen mellan stat och kommun, den stora mot den lilla. Detta maktförhållande

förstärks av att Kammarkollegiets representanter, enligt Fryksdals-Bygden är ”hemlighetsfulla och ville ej göra några uttalanden”. I mitten av 1949 påträffas ordet avrättning, ett ord som förtjänar att analyseras ur ett maktperspektiv. Det är ju otvivelaktigt så att den som förestår att bli avrättad är i ett maktunderläge. Hela reportaget om inrikesministerns besök kan nästan ses som ett skolboksexempel på hur den lilla kommunen kämpar mot den stora staten och slår från ett hopplöst underläge. Det är ju till och med så att man förberett sig på två förluster: den ena är att överhuvudtaget *någon* förändring sker (för Ämtervikskommunerna är detta att de två slås samman). Den än värre förlusten är att alla tre kommuner slås samman. Det föreligger således två dåliga alternativ för den svaga parten där tyvärr den starke partens huvudalternativ råkar vara det sämsta.

Med synen på makt som ett nollsummespel kan konflikten mellan Sunne landskommun och Sunne köping analyseras djupare. Sunne landskommun var under en tid inblandad i tre konflikter: två med köpingen och den tredje med staten angående sammanslagningen. Den allvarligaste konflikten verkar ha varit den med köpingen angående köpingens inkorporering av delar av Sunne landskommun. I det fallet är det givet att maktförhållandet mellan de två ändras: de geografiska delar som inkorporeras av köpingen är de facto mer eller mindre tätbefolkade och har en skattebas (annars skulle de inte inkorporeras till köpingen). Resultatet för Sunne landskommun blev färre invånare och större andel landsbygd. Avsaknaden av argument för eller mot sammanslagningen som bygger på att någon part förlorar makt är värd att poängtera. Förutom konflikten mellan Sunne landskommun och Sunne köping har det i källorna inte påträffats fler referenser till ekonomiska eller geografiska förluster för någon av de inblandade.

5.2 Enligt teoriramen lokal identitet, lokalism och kommunalism

Lokal identitet analyseras här enligt lokalism, kommunalism samt Wångmars tolkningsram.⁷¹ Materialet har visat sig vara svårt att kategoriskt identifiera enligt alla Wångmars rubriker. Eftersom bakgrunden i kommunmaterialet och tidningsartiklarna inte ger en djup bakgrund, är det nästintill omöjligt att veta om vissa argument tillhör sockenidentifikation eller kulturarvsargument. Likaså är det omöjligt att utröna om uttalanden bottnar i en konflikt med grannkommunen för att det är en grannkonflikt, eller om det rör sig om centrum – periferi. Istället för att gå igenom argument för argument och artikel för artikel, ges istället en genomgång av de övergripande argumentationslinjerna som analyseras enligt en eller flera kategorier samt begreppen lokalism och kommunalism.

---

⁷¹ Sockenidentifikation, kulturarvsargument, grannkonflikter, centrum-periferi samt köpingsambitioner.

Det tidiga samarbetet mellan Östra Ämtervik och Västra Ämtervik kan ges flera förklaringar. Var det gemensamt motstånd mot staten som ledde till det? Kände man samhörighet på grund av kulturarvet med Fryksdalen och Fryken? Bottnade det i motstånd mot Sunne landskommun och köping, att Ämtervikskommunerna skulle hålla ihop? Om en orsak var att Ämtervikskommunerna skulle hålla ihop kan det även ses som ett uttryck för lokalism; att det fanns en stark, lokal anknytning mellan kommunerna som delas av Fryken. Det är skäligt att tro att det var en blandning av alla faktorer. ”Fryksdals härad” nämns i en artikel 1949, då det framgår att Ämtervikskommunerna hellre tillhör fryksdalen än slås samman med en kommun utanför denna. Här verkar kulturarvsargumentet trumfa sockenidentifikationen, dvs. i valet mellan två dåliga alternativ valde man det mindre dåliga alternativet. I ett brev nämns också ”lynne och läggning”, ”särart” och man vill bevara det som varit ”karaktäristiskt”. Huruvida lynnet och läggningen kunde skilja sig åt – avståndet mellan alla inblandade kommuner understiger 5 mil – visar det på ett kulturarv.

Trots ovan nämnda punkt att Ämtervikskommunerna hellre tillhör Fryksdals härad, underförstått Sunne landskommun, löper en historia under sammanslagningen som delvis kan kategoriseras som grannkonflikt. I en skrivning 1947 påpekar Västra Ämtervik, å Sunne landskommuns vägnar, att Sunne landskommun inte vill ha Västra Ämtervik till sin kommun. Denna skrivning var förvisso i ett tidigt skede av sammanslagningsprocessen, men visar återigen på en vilja att bevara tillståndet som det tidigare varit: man ville inte slås ihop med någon annan kommun, åt något geografiskt håll. Å andra sidan har inga bevis på att det förelåg en tydlig, uttalad grannkonflikt mellan Sunne landskommun och Västra Ämtervik påträffats i materialet. Det verkar således som att Ämtervikskommunerna hade en prioriteringsönskan: i första hand fortsätta som egna kommuner, i andra hand en sammanslagning av de två Ämtervikskommunerna, i tredje hand den sammanslagning som slutligen blev genomförd. En tydlig grannkonflikt framträder däremot mellan Sunne landskommun och Sunne köping, med start i Sunne köpings inkorporering av vissa delar av Sunne landskommun. Även om det aldrig var aktuellt att slå samman Sunne landskommun och Sunne köping är det troligt att en del av motståndet mot sammanslagning från Sunne landskommun har sin rot i denna grannkonflikt. Begreppet kommunalism är aktuellt för denna tvist: i skrivningar från Sunne landskommun refererar man till att krokben lagts för Sunne landskommun att bedriva verksamhet, den självorganisering som tidigare fungerat bra. Förutom denna konflikt förelåg dessutom en tvist angående vatten- och avloppsledningar, också mellan Sunne landskommun och Sunne köping. Värt att poängtera är att det efter att sammanslagningsprocessen är igång på allvar (1950-52) inte går att utläsa att nya grannkonflikter uppstod mellan de tre kommunerna.

Begreppet ”länets intresse” nämns i tidningsartikeln från 1947 som beskriver protestmötet i Karlstad. Sammanhanget är att riksdagsmännen inte beaktat länets intresse i den utsträckning som ansågs nödvändigt. Givet att länet har ett intresse är det skäligt att det finns ett motintresse, skrivet mellan raderna i artikeln. Vem som företräder detta motintresse är dock oklart. Är det staten botten artikeln perspektiv i centrum – periferi, vilket ger upphov till frågan om författaren ansåg sittande riksdagsmän dåliga på att föra fram Värmlands intressen i riksdagen. Frågan är förstås omöjlig att besvara, men den är värd att lyfta eftersom meningen visar på att det fanns tidig kritik mot enskilda representanter. Flertalet övriga yttranden handlar om kritik mot staten, mot en överhet eller mot enskilda myndigheter, uttryck med grund i lokalism. Undantaget är inrikesminister Eje Mossbergs besök 1950, då han som person får motta kritik. Kommunalpolitikerna är däremot populära i pressen (”osjälviska, dugande och försynta kommunala förtroendemännen”) trots att de protesterat i flera år mot en sammanslagning som de inte lyckas stoppa. Möjligtvis kan det botten i en kombination av sockenidentifikation och centrum – periferi: kommunalpolitikerna är från bygden och har tillsammans med bygden kämpat mot centrum. Lokaltidningens perspektiv efter sammanslagningen ställer delvis kommunalismen, det som fungerade, som hade växt fram och var bra, mot den nya ordningen. Artikeln påtalar på två ställen att det dels handlar om att det ska finnas visst många invånare i en kommun utan att påtala nyttan, dels att kommunpolitikerna tydligt hävdade att tidigare ordning fungerade. I helhet påträffas dock få referenser till argument som botten i kommunalism jämfört med argument och uttryck som botten i lokal identitet och lokalism.

5.3 Enligt teorier om kommunala idealtyper

Under denna rubrik operationaliseras handlingar och argument för eller emot sammanslagningen från kommunala handlingar och tidningsartiklar. Operationaliseringen sker utefter Dahlkvist och Strandbergs teorier om kommunala idealtyper. Ordningen följer samma uppdelning som resultatgenomgången.

Tillvägagångssättet i Västra Ämtervik att från start protestera mot sammanslagning och tillsätta en kommitté för att formulera en protestskrivelse, för att sedan samordna opinionsmöten för att ta reda på vad allmänheten tyckte, är intressant. Det visar på en övertygelse från kommunalpolitikerna i Västra Ämtervik att kommuninvånarna ville samma sak som de själva – annars hade de frågat först och agerat beroende på svaret. Kommunalpolitikerna verkar således utgå från en syn på kommunen som kontraktskommun: de är valda till en organisation för att lösa lokala problem. Tillvägagångssättet visar möjligtvis också på det resonemang som lyfts i kapitel 2.2: att kommunalpolitikerna tillägnar

sig en starkare lokal identitet än den hos medborgarna. I en gemenskapskommun är snarare medborgare och förtroendevalda på samma nivå. Att man i Västra Ämtervik och även Östra Ämtervik från kommunalpolitikernas håll har perspektivet på kommunen som kontraktskommun blir uppenbart när initiativ tas om att försöka slå samman Ämtervikskommunerna. Som tidigare framgått verkar det ha funnits en prioriteringsönskan där sammanslagning av Ämtervikskommunerna är andrahandsvalet om man inte får fortsätta som egna kommuner. I mitten av 1948 inser kommunalpolitikerna i Ämtervikskommunerna detta och tar beslut om att diskutera sammanslagning av de två kommunerna. Ett rationellt beslut som stämmer överens med definitionen av kontraktskommunen.

Protestmötet i Karlstad 1947 visar på skillnader i synsättet på kommunerna från statligt håll respektive från lokalt håll. Länstidningen tar perspektivet på kommunerna som gemenskaps- eller kontraktskommuner och ställer det i kontrast mot statens perspektiv där kommunerna ses som förvaltningskommuner eller en del av statsorganismen. Detta är ett genomgående fenomen under hela sammanslagningsprocessen: kommunalpolitikerna och lokaltidningarna ser kommunerna ur andra perspektiv än myndigheterna och nationella företrädare. Ett tydligt exempel är Sunne landskommuns yttrande över Sunne köpings inkorporering av vissa delar av Sunne landskommun, som beslutades av Kammarkollegiet. Yttrandet visar, från Sunne landskommuns perspektiv, hur statsmakten endast verkar se på kommunerna som förvaltnings- eller som del av staten, utan att tänka på geografi eller annat sammanhang. En slutsats kan dras av detta: kommunpolitikernas perspektiv i Sunne landskommun och Sunne köping på kommunerna som gemenskapskommuner gäller kommunerna allena. Gemenskapen sträcker sig, åtminstone inte i detta fall, utanför kommungränsen.

Ett argument som påvisar en stark tro på att kommunalpolitikernas synsätt på kommunen är det som råder även från statligt håll påträffas i debatten i kyrkofullmäktige om skoldistrikt 1948. Här uttalar sig två förtroendevalda om att det troligtvis inte finns skäl till oro för sammanslagning: kommunerna har ju yttrat sig och protesterat. Det verkar alltså ha funnits en grundmurad syn på kommunerna som något naturligt, en organism framväxt ur gemenskap eller kontrakt. Liksom mellan Sunne landskommun och Sunne köping framfördes geografin som argument även mellan Östra Ämtervik och Västra Ämtervik. I det fallet påtalade företrädarna att Mellan-Fryken skiljer de två kommunerna åt. Ser man kommunerna som förvaltningskommuner eller del av statsorganismen är förstås geografin inget hinder, men desto mer så om man ser till gemenskapen eller att människor gått samman för samma sak. Detta är återigen ett exempel på att kommunalpolitikerna och myndigheterna inte riktigt talade samma språk.

När det lider mot beslut om sammanslagning mellan de tre kommunerna ändras kommunalpolitikernas argument och därmed syn på kommunerna. Från att ha varit grundade i en syn på kommunerna i huvudsak som kontraktskommuner går argumenten över till en syn på kommunerna som gemenskapskommuner. Retoriken mot sammanslagning bygger vid denna tidpunkt på frihet, tradition och att kommunerna klarar sig själva. Dessutom används tuffare formuleringar och exempel, t.ex. om att frakta bort kommuninvånare till ”vilt främmande människor”. Detta visar att synen på kommunerna ändras vid olika tidpunkter av processen. Synen, och argumenten, från kommunalpolitikerna som bottnar i gemenskapskommuner är dock kortlivade. Kort därefter, när sammanslagningen är ett faktum, ändras nämligen argumenten igen. De handlar då om att se på den nya storkommunen som delvis kontraktskommun, delvis statsorganism. Gemenskapsperspektivet nämns, men inte som att den nya kommunen är en gemenskap, snarare att man vill behålla det som tidigare skiljt kommunerna åt och var karakteristiskt för varje kommun. En vilja att samarbeta och få den nya kommunen att fungera bra nämns: ytterligare ett exempel på att man nu lämnat gemenskapen bakom sig och istället ser till den gemensamma uppgiften.

En intressant fråga gömmer sig bakom denna utveckling: när sammanslagningen blivit ett faktum uttrycks samarbetsviljan tämligen snabbt. Med tanke på de föregående 3-4 årens kompakta motstånd ter det sig orimligt att samarbetsviljan kan förklaras endast på grunden att kommunalpolitikerna på kort tid ändrat synsättet på egna kommunerna. Ulla Ekström von Essens genomgång av Socialdemokraternas partipolitik samt partiets interna påverkansarbete gentemot kommunerna under denna tid är en möjlig förklaring till den snabba vändningen. Kommunsammanslagningarna hade från nationellt håll ett tydligt syfte inom skatte- och socialpolitiken, så det är troligt att partierna och deras nationella företrädare i skiftande omfattning försökte påverka sina företrädare på lokal nivå. Sammanslagningen, som från början kanske sågs som ett abstrakt initiativ från staten, kanske var förståelig för kommunalpolitikerna när den blev ett faktum.

6.0 Diskussion och slutsatser

Uppsatsens syfte är att undersöka sammanslagningsprocessen före, under och efter storkommunreformen 1952 i nuvarande Sunne kommun. Detta görs genom att följa två konfliktlinjer. Den ena konfliktlinjen gäller sammanslagningen kommunerna emellan, den andra gäller relationen mellan kommunerna och staten. Teorierna baseras på makt, konflikt och konsensus samt lokal identitet. Detta kapitel ägnas åt att lyfta fram egna tolkningar och frågeställningar, bygga upp resonemang och slutsatser, samt besvara forskningsfrågorna.

Storkommunreformen möttes först av hårt motstånd i de undersökta kommunerna, med rationella argument. När beslutet var nära och kommunerna fick se sig tvångssammanslagna, övergick argumenten till att baseras på lokal identitet. Efter beslutet gjorde kommunalpolitikerna det bästa av situationen och talade om samarbete. Med de teoretiska utgångspunkterna kan det förklaras med att synen på kommunen utefter idealtyperna skiftade. Wångmar menar att kommunerna vid kommunblocksreformen 1975 hade dragit slutsatsen att de behövde agera realistiskt.⁷² Kompromisslöst motstånd hade visat sig vara lönlöst under storkommunreformen, vilket stämmer väl överens med fynden i denna uppsats. Frågan kan göras mer mångbottnad än att bara handla om argumenten: skapas det med tiden en ny gemenskap i kommunala indelningar, som blir ny utgångspunkt vid nästa sammanslagning? I uttalandet från slutet av 1951 nämns att ingen önskar utplåna de forna socknarnas särart ("östämtingarna" och "västämtingarna"). Det torde vara sannolikt att samma argument vid en ny sammanslagning skulle vara att inte vilja utplåna "Sunnebornas" eller "fryksdalingarnas" särart. Med anledning av den pågående debatten om ny sammanslagningar finns det alltså skäl att se sammanslagningsprocessen som något cykliskt i svensk historia. Det ger upphov till nya forskningsperspektiv på kommunernas utveckling.

Att kommunalpolitikerna efter sammanslagningen gjorde det bästa av situationen och talade om samarbete är förstås bra, men varför den snabba omställningen skedde är svår att förklara. Ekström Von Essens perspektiv används i analyskapitlet för att forma hypotesen att partierna bedrev ett påverkansarbete, som lagom till att kommunreformen genomfördes hade lett till att kommunpolitikerna hade övertygats om att sammanslagningen var en bra idé. Men det är en tunn hypotes. Vad hände i de andra partierna? Hade andra partier, förutom SAP, den organisation som krävdes för att inom loppet av några år nå ut till sina kommunalpolitiker och fostra dem? Detta i en tid med fler förtroendevalda, utan e-post, sociala medier eller IT överhuvudtaget. Det är dessutom möjligt att inte alla tyckte att storkommunreformen var en bra idé. De källor som används i denna uppsats representerar en bråkdel av det totala tillgängliga materialet, så visst är det skäligen att det fanns de som var emot reformen även efter att den genomfördes. Opinionsbildningen och kommunalpolitikernas kommunikation i allmänhet är en annan fråga som väcks med anledning av Västra Ämterviks agerande att först protestera, sedan fråga medborgarna. I det fallet kom beslutet först, opinionsbildningen sedan: troligtvis en vilja att få med sig folket i frågan. Detta står i kontrast mot vad som kan upplevas i dagens samhälle präglad av undersökningar och statistik: idag finns de

---

⁷² Wångmar, s. 254.

facto möjligheten för politiska partier att forma politiken efter åsikterna. En jämförelse med andra kommuner och hur kommunalpolitikerna valde att agera i allra första skedet av sammanslagningsprocessen vore därför intressant för att besvara om det var en vedertagen metod. Den kan absolut inte dömas som felaktig: de förtroendevalda verkar (än idag) i en representativ demokrati där de förväntas föra medborgarnas tala och vilja.

Det är även värt att påtala vad som förväntades finnas, men inte påträffades, i materialet. För det första är det få argument och diskussioner som har med kommunindelningens kärnfråga att göra, nämligen social- och skattepolitiken. Från statens håll var detta de huvudsakliga argumenten, vilket bekräftas av Gunnar Wallins genomgång som Wångmar refererar till i sin avhandling.⁷³ I Wallins lista är sju av tio argument för, relaterade till sociala eller skattemässiga frågor. Mot-argumenten däremot bottnar i de argument som framfördes av kommunalpolitikerna och lokaltidningen: demokrati, närhet till medborgarna och andra former av styrning. Liksom kommunalpolitikerna hade ett annat perspektiv på kommunen än de nationella företrädarna, skiljde sig också argumenten. I materialet påträffas få exempel på att övervinna för-argumenten, men många exempel på upprepningar och variationer av mot-argumenten. Man talade inte samma språk. Den andra diskussionen som förväntades föras i materialet var den om makt. Den är tydlig i konflikten mellan Sunne landskommun och Sunne köping, men det är också det enda exemplet. Här finns två möjliga förklaringar: handlade argument om lokal identitet egentligen om makt, eller hade kommunalpolitikerna andra perspektiv på skatteunderlag och komparativa fördelar mellan kommuner på den tiden? Återigen är detta en fråga som kan användas vid en jämförande studie av reformerna: i takt med att kommunerna blir statliga organ eller förvaltningskommuner, går argumenten över till att handla mer om skattebas och makt, snarare än lokal identitet? Avsaknaden av maktdiskussion utesluter dock inte att kommunalpolitikerna möjligtvis kände en maktlöshet. Sunne landskommun var inbegripen i två konflikter där kommunalpolitikerna var maktlösa: köpingens inkorporeringar samt sammanslagningen med ämtervikskommunerna. Huruvida känslan av maktlöshet faktiskt existerade kan inte ledas i bevis, men detta skedde i en tid då kommunerna hade avsevärt större självbestämmanderätt än idag. Förändringar som inkräktade på denna självbestämmanderätt var således undantag snarare än regel. En tredje diskussion som förväntades, men inte påträffades, var diskussioner om den fysiska platsen och lokalerna där besluten togs. Det var skäligt att tro att sockenstugan, stadshuset eller Folkets Hus, åtminstone någon plats, skulle utgöra ett symbolvärde, men inga tecken på att den fysiska platsen var viktig påträffas i materialet. Detta står i kontrast mot

---

⁷³ Wångmar, s. 23-24.

Peter Aronssons diskussioner om sockenstugan, som utvecklas av Nils Ahlqvist: att sockenstämman (som hölls i sockenstugan) var platsen där bönder formades till politiker och medborgarna upplevde självstyre.⁷⁴ Här finns det skäl att vara självkritisk: det är mycket möjligt att den fysiska platsen, rummet, var viktig, men omnämns i annat källmaterial än det som använts för denna uppsats. Det fjärde och sista som förväntades påträffas var liksom sockenstugan en symbol: konflikten om sockenvapnet, den blivande storkommunens kommunvapen. Mycken möda lades på att protestera mot sammanslagningen, därför var det skäligt att tro att den nya kommunens vapen skulle bli en konfliktfråga. Det visade sig vara en felaktig förväntan: valet gick smidigt. Huruvida det berodde på att Sunne landskommun med sin storlek trumfadede ämtervikskommunerna, att det var skickliga politiker som fick sin vilja igenom, eller att vapnet var passande kan inte besvaras.

För att knyta ihop uppsatsen ges här en genomgång av forskningsfrågorna och kortfattade svar på dessa. Forskningsfråga ett söker svaret på om det förelåg en konfliktmodell enligt konflikt och konsensus mellan landskommunerna och Sunne köping. Svaret på denna fråga är ja, men snarare konflikt mellan stat – kommun och konsensus mellan kommun – kommun. När kommunerna insåg att sammanslagning skulle ske trots idoga protester skiftade fokus till att så smidigt som möjligt finna en lösning tillsammans i den nya konstellationen. Den specifika frågan om infrastruktur mellan landskommunerna och köpingen fortsatte dock efter 1952 och var en konflikt mellan kommun – kommun.

Forskningsfråga två frågar hur den lokala identiteten används i diskussioner och argument. I de kommunala handlingarna har det påträffats få exempel på argument och diskussioner som går att matcha mot de kategorier kring lokal identitet som definierades i teoriavsnittet. I tidningarna har det påträffats desto fler: ett fåtal i länsstidningen NWT, resterande i lokaltidningen Fryksdals-Bygden. Det framgår att lokal identitet är den mest framträdande grunden för kommunalpolitikernas argument under sammanslagningsprocessen. Lokal identitet är däremot ett brett begrepp som i denna uppsats utgörs av Wångmars tolkningsram, Dahlqvist och Strandbergs kommunala idealtyper samt begreppen lokalism och kommunalism.

Forskningsfråga tre frågar om argumenten förändras under sammanslagningsprocessen. Här finner vi återigen den starka argumentationen mellan stat – kommun som övergår till mjukare samförståndsdiskussion mellan kommun – kommun. Det har visat sig att kommunalpolitikerna och

---

⁷⁴ Ahlqvist, 10.

nationella företrädare inte ”talade samma språk” före sammanslagningen. När sammanslagningen var genomförd ändrades detta. Förändringen skedde snabbt, med tanke på att motståndet var kompakt under 3-4 år före sammanslagningen. En möjlig förklaring är att partiernas interna påverkansarbete, tillsammans med att beslutet blev definitivt, övertygade kommunalpolitikerna att förändringen var bra, eller att det bara var att acceptera utvecklingen och göra det bästa av situationen.

För att väcka intresse att gå vidare i den kommunalhistoriska forskningen och ta vid där jag och många andra slutat väljer jag att runda av med ett citat av kommunalborgmästare Gunnar Forsberg i en intervju i NWT den 2 januari 1952:

Diskussionerna fördes av alla ansvariga på ett sakligt plan och humorn hade sin givna plats i de allvarliga inläggen. Vid dessa sammanträden liksom vid dem som länsstyrelsen senare höll fördes ganska utförliga diskussionsprotokoll, vilka jag nu inte har tillgång till. När några årtionden gått kunde det vara lämpligt att plocka fram dem liksom pressens referat och göra en historik över hela ärendets gång.⁷⁵

Vart dessa diskussionsprotokoll finns i dagsläget överlämnas som en fråga till nästa generation uppsatsskribenter att besvara. Utan tvivel finns möjligheten att fylla flera uppsatser utifrån de frågor som uppstått under skrivandet av denna uppsats, protokollen och artiklarnas innehåll.

---

⁷⁵Nya Wermlands Tidningen, 1952-01-02.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckt material

Nationalencyklopedin, elektronisk utgåva. Kontrollerad 2012-10-28.

Protokoll och handlingar från Sunne köpings, Sunne landskommuns, Östra Ämterviks och Västra Ämterviks kommunala beslutande församlingar mellan åren 1946-1953. Från Värmlandsarkiv.

Dagspress

Aftonbladet, 2012-12-11. Kontrollerad 2012-12-28.

Fryksdals-Bygden, årgångar 1947-1952, från Fryksdals-Bygdens arkiv i Sunne.

Nya Wermlands Tidningen. Blandade nummer mellan 1946 – 1953.

Litteratur

Ahlberger, Christer & Åberg, Martin (2014). *Makt och missnöje. Sockenidentitet och lokalpolitik 1970-2010*. Nordic Academic Press.

Ahlqvist, Nils (2014). *Besvär! Om motståndet hos två tvångssammanslagna kommuner i samband med kommunblocksreformen*. Karlstads Universitet, C-uppsats.

Aronsson, Peter (1992). *Bönder gör politik. Det lokala självstyret som social arena i tre smålandssocknar, 1680-1850*. Lund University Press.

Axelsson, Håkan (1990). *Stora Sockendöden 1951 – 1952: Kommunsammanslagningen i Värmland*. Från *Wermlandica* (1990). Föreningen för Värmlandslitteratur, 1978 – 1999.

Ekström Von Essen, Ulla (2003). *Folkhemmets kommun: socialdemokratiska idéer om lokalsamhället 1939-1952*. Atlas förlag.

Dahlkvist, Mats & Strandberg, Urban (1994). *Kontrakt eller förvaltning – förening eller gemenskap*. Från *Statsvetenskaplig tidskrift*, årgång 97, utgåva 1, s. 62-80.

Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken*. Studentlitteratur, Lund.

Florén, Anders & Ågren, Henrik (2006). *Historiska undersökningar: grunder i historisk teori, metod och framställningssätt*. Lund, Studentlitteratur.

Statistiska Centralbyrån (1952). *Folkmängden inom administrativa områden*. Kungl. Boktryckeriet, Stockholm.

Wångmar, Erik (2003). *Från sockenkommun till storkommun*. Växjö University Press, Växjö.

Bilaga 1: Fryksdals-Bygden, torsdagen 16 februari 1950

Angående inrikesminister Eje Mossbergs besök i Sunne 14 februari 1950

Ämtervikssocknarnas öde i vågskålen: Kommer de ”dödsdömdas” sista vilja att beaktas?

”Ingen av ämtervikssocknarna vill sammanslås till Sunne socken och Sunne socken har ingen lust att få någon eller båda ämtervikssocknarna under sina vingars skugga, se där i ett nötskal situationen för tillkomsten av storkommunen Stora Sunne. Under alla dessa år av utredningar och diskussioner i kommunsammanslagningsfrågan har ingen av dessa tre kommuner förfäktat någon annan åsikt. ”Frihet är det bästa ting”, skaldade på sin tid biskop Thomas och den sången borde ha inlett det sammanträde i sammanslagningsfrågan som på tisdagskvällen hölls i tingshuset, Sunne, under ordförandeskap av inrikesministern, statsrådet E. Mossberg.

Nu blev det ingen sång men desto livligare talade repr. för Sunne socken, Östra Ämtervik och Västra Ämtervik – det var kommunalfullmäktiges och kommunalnämndens ordf. från varje socken som infunnit sig – om att de önskar förbli som de varit, fria och självständiga i kretsen av landets övriga kommuner. Men de folkvalda representanterna uppe i riksdagen hade tidigare beslutat om att kommunerna bör i fortsättningen ha ett innevånarantal av 3,000-3,500 innevånare och minimigränsen drogs vid 2,000. Kommuner under denna sistnämnda innevånaresiffra hade hänsynslöst avrättats. Det hade visserligen lämnat ett kryphål: kommuner som t. ex. öar ute i vida havet eller gränskommuner med hopplöst dåliga förbindelser till någon annan kommun skulle alltså kunna, efter särskild prövning, få bestå. Detta var utgångsläget, och icke biskop Thomas' om frihet och självbestämmanderätt manande dikt, när nu det sista tillfället bereddes socknarnas kommunalmän att yttra sig i ärendet.

Statsrådet Mossberg erinrade också om vad riksdagen beslutat och frågade redan från början efter argument och tungt vägande skäl för att en sådan sammanslagning skulle vara sämre än att ha det som det nu är. Det var särförhållandet som statsrådet ville ha fram, ty utan starka skäl fanns inget hopp, det förstod man. Att Sunne skulle klara sig lika bra utan någon eller båda ämtervikssocknarna stod dock klart för samtliga, denna socken har utan tvivel möjligheter att lösa och ordna sina problem och resurser till nioårig skola etc. Men nu frågade statsrådet den minsta kommunen, Östra Ämtervik, med 1,380 innevånare hur de skulle klara av nioåriga skolan etc. i den händelse de skulle få bestå.

Svaret gavs av fullmäktigeordf. H. Forslund, som erinrade om att läget har skärpts för varje instans som behandlat ärendet. Det var ändock med tvekan som länsstyrelsen förordade en ev. sammanslagning med Sunne socken. Beträffande skolfrågorna fanns det möjlighet att bilda en kyrklig samfällighet med Sunne och låta skolfrågorna skötas av den samfälligheten. Därmed vore

det största hindres undanröjt, menade hr Forslund, som även betonade att Östra Emtervik kan sedan lätt klara av övriga frågor med den skattesats och den folkmängd som finnes. Han minde också om att varje socken har sitt ålderdomshem och det är svårt att tänka sig behöva frakta bort äldre församlingsbor flera mil till vilt främmande människor när de på ålderns dag har rätt att begära annat efter hård och mödosam kamp för sin och vår egen tillvaro.

Statsrådet Mossberg erinrade om att Östra Emtervik minskat med 767 personer sedan 1910 och med 110 pers. sedan 1 jan. 1946. Skulle socknen få bestå kommer den att tillhöra den allra svagaste. Genomsnittsinnevånareantalet i de nya kommunerna ligger vid cirka 3,600 och skattesatsen vid 55,000 sk.-kronor. Alltsedan de borgerliga kommunernas tillkomst har deras uppgifter ökat och alla tecken visar på ytterligare arbetsbördor för kommunerna. Det blir därför svårt för små kommuner att hänga med i utvecklingen, menade statsrådet.

Vid diskussionen fastslogs att kommunikationerna med Sunne är bra från såväl Östra som Västra Ämtervik. Det rådde heller inte någon tvekan om att de ämtervikssocknarna i händelse av att de inte får behålla sin frihet önskar en sammanslagning med Sunne socken hellre än med någon annan kommun. Men, frågade sig alla kommunalgubbarna från ämtervikssocknarna, är det lämpligt att sammanslå de kommuner till en stor på c:a 10,000 innevånare vars administration förlägges till en fjärde kommun, till vilken alla dess tjänstemän betalar sin skatt?

Statsrådet erinrade om ett fall i Älvsborgs län, där 21 småkommuner bildade en storkommun med centrum i Ulricehamns stad. Dock blev den sammanlagda folkmängden inte större än 8,000.

Ett annat argument som östestingarna tog fram var det, att socknens befolkning mycket ogärna ser att den kommun, i vars fullmäktige vår stora sagoförtäljerska Selma Lagerlöf verkade under många år och till sin död, skulle helt utplånas. Det bör finnas andra möjligheter, menar man Östra Emtervik, där säkert ingen ser ut att lida nöd mera än förr.

Sunne sockens repr. betonade att socknen nu har fyra anställda men att vid en sammanslagning måste ovillkorligen en ny socialassistent och en kassör genast tillsättas, vidare måste en del övriga anställas. Ökade kostnader för administrationen ökade alltså.

Statsrådet Mossberg stack så emellan med bl. a. det för kommunalmännen föga hoppningivande meddelandet att han varit med om att döda sin egen barndomskommun.

Man gav dock inte slaget förlorat, det länder de sex kommunalgubbarna till heder. Hr Forslund omtalade att i Östra känner vi till allesammans och alla där känner oss, allt går gemytligt tillväga. Det blir annat när folk skall åka miltals till ett kommunalkontor där de inte känner en kotte och inte vet hur de skall bete sig. Nämndeman Ant. Friman i V. Ämtervik kom så med den upplysningen att ju mindre en kommun är desto mindre blir administrationskostnaderna i procent räknat pr. Individ. Västra Ämterviks kostnader för dylikt ändamål utgör nu 3,500 kr. för 1,500 innevånare, Sunne socken har 43,500 för 7,000 innevånare. Det poängterades också att mellan V.

Ämtervik och Sunne ligger ett flera kilometer brett skogsbälte som bildar en naturlig gräns.

Fullmäktigeordf. i Sunne

Julius Larsson tyckte det vara höjden att man ej kan färdas från någon av de fjärdedelar som socknen delas i utan att behöva färdas genom en annan kommun, nämligen Sunne köping. Han spådde att administrationskostnaderna i en dylik storkommun skulle bli omkring 85-90,000 kr. årligen.

Kommunalordf. Vikström i Östra Emtervik vittnade om sina erfarenheter av sammanslagningar. När Östra Emtervik hade eget polisdistrikt kostade detta kommunen 1,800 kr., men efter sammanslagningen med Sunne och distriktet blev större kom östemtingarnas andel att öka till 6,000 kr. Så skulle det bli även i kommunala förvaltningen vid bildandet av en storkommun, menade hr Vikström. Kostnaderna skulle öka och skötseln bli sämre. Och hur blir det om en arbetslöshetskris utbryter, frågade tal. Då har varje östemting sitt jobb och ingen behöver gå arbetslös, men hur går det på platser med industri och sådan finns det i Sunne socken. Och att köra skolbarnen så lång väg som det skulle bli fråga om, det innebär blott att flera barn kommer tillsammans och lär sej mera okynne och undervisningen blir det sämre med.

Till sist sade sig statsrådet förstå de framlagda önskemålen och att Sunne socken, Östra och Västra Ämtervik ser med olust på en sammanslagning. Vi skall pröva saken, menade statsrådet, men stack inte under stol med att regeringen kommer att tänka sig för både en och två gånger innan den nuvarande friheten ev. får bli bestående. Han tackade för att kommunalmännen mött upp och framfört sina synpunkter. Detta tack kvitterades slutligen av hr Julius Larsson, som tackade statsrådet för att han velat komma till Sunne för att på ort och ställe prata med kommunalmännen.”